

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
FAKULTET ZA ODGOJNE I OBRAZOVNE ZNANOSTI

Kristina Raić

**SURADNJA RODITELJA I ODGOJITELJA U PROJEKTIMA DJEČJEG
VRTIĆA**

DIPLOMSKI RAD

Osijek, 2018.

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

FAKULTET ZA ODGONE I OBRAZOVNE ZNANOSTI

Diplomski sveučilišni studij ranoga i predškolskoga odgoja i obrazovanja

**SURADNJA RODITELJA I ODGOJITELJA U PROJEKTIMA DJEČJEG
VRTIĆA**

DIPLOMSKI RAD

Predmet: Projektno učenje u dječjem vrtiću

Mentorica: dr. sc. Maja Brust Nemet, docentica

Studentica: Kristina Raić

Matični broj: 3322

Modul: Ekologija i nacionalna baština

Osijek
srpanj, 2018.

SAŽETAK

Aktivno sudjelovanje roditelja u djetetovu životu, a tako i u okruženju u vrtiću, pozitivno utječe na djetetov razvoj. Treba biti svjestan važnosti suradnje roditelja i odgojitelja koji imaju jednaki cilj – postizanje zajedničkog cilja, a to je dobrobit djeteta. Kvalitetna suradnja podrazumijeva iskrenu interakciju, otvorenost, razumijevanje, podržavanje te prihvatanje. Odgojitelji i roditelji trebaju surađivati kroz razne oblike tijekom projekta (tematske radionice, pribavljanje materijala, dolazak roditelja u skupinu i slično). Cilj rada bio je ispitati mišljenja odgojitelja i utvrditi provode li se projekti u dječjim vrtićima, koji su oblici suradnje između roditelja i odgojitelja u projektima te kako potaknuti roditelje na suradnju. Također, kakva su iskustva budućih odgojiteljica o suradničkom radu u projektima. Kvalitativno istraživanje provedeno je na temelju intervjua s 10 odgojiteljica te 10 studentica. Rezultati istraživanja utvrđuju da roditelji i odgojitelji surađuju općenito, ali i tijekom projekta te da je uvijek dobro poticati više oblika suradnje. U slučajevima kada suradnja nije na očekivanoj razini, rezultati istraživanja pokazali su kako je potrebno jačati kompetencije za poticanje suradnje, kako bi odgojitelji kao stručne osobe poticali roditelje na uključivanje u rad vrtića.

Ključne riječi: suradnja, roditelji, projekt, dijete, odgojitelj

SUMMARY

Parents' active participation in the child's life, as well as in the kindergarten environment, positively affects the child's development. One should be aware of the importance of cooperation between parents and educators who have the same goal – to achieve a common goal, which is the child's welfare. Quality cooperation implies sincere interaction, openness, understanding, support and acceptance. Educators and parents should cooperate through various forms during the project (thematic workshops, material acquisition, parents' visits to kindergarten and so on). The aim of this paper was to examine the educators' opinions and to determine whether projects are being implemented in kindergartens, which forms of cooperation between parents and educators are used in these projects and how to encourage parents to cooperate. Furthermore, the aim was also to examine the experiences of future educators about collaborative work in projects. Qualitative research was conducted on the basis of interviews with 10 educators and 10 students. The results of this research confirmed that parents and educators cooperate in general, but also during the project, and that it is always good to encourage more cooperation forms. In cases where cooperation is not

at an expected level, the results of the research have shown that it is necessary to strengthen the competences for encouraging cooperation, so that educators as experts can encourage parents to engage in kindergarten.

Key words: cooperation, parents, project, child, educator

Sadržaj

UVOD	I
1. SURADNJA RODITELJA I ODGOJITELJA	2
1.1. Oblici komunikacije s roditeljima	2
1.2. Suradnja i partnerstvo	5
2. PROJEKTI U DJEČJEM VRTIĆU	10
2.1. Ciklička struktura projekta	13
2.2. Dokumentiranje	16
2.3. Učenje predškolskog djeteta	17
2.4. Uloga odgojitelja	17
2.5. Suradničko učenje	21
3. RODITELJI U PROJEKTIMA	23
3.1. Aktivno uključivanje roditelja u projekt	23
4. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA	27
4.1. Etika istraživanja	27
4.2. Vrsta istraživanja	27
4.3. Cilj istraživanja	27
4.4. Istraživačka pitanja	27
4.5. Uzorak istraživanja	28
4.6. Mjerni instrument	28
4.7. Prikupljanje i obrada podataka	29
5. REZULTATI ISTRAŽIVANJA I RASPRAVA	30
6. ZAKLJUČAK	40
7. LITERATURA	41
8. PRILOZI	43

UVOD

Uspješna odgojno-obrazovna ustanova predviđa dobru suradnju između odgojitelja i roditelja. Kada se želi postići neki cilj i odgojitelji su svjesni da će vjerojatnost njegova ostvarenja biti veća u zajedničkoj aktivnosti s jednim roditeljem ili više roditelja, koji također imaju interes za ostvarenje toga cilja, tada dolazi do suradnje roditelja i odgojitelja (Milanović i sur., 2014). Odgojitelj treba biti otvoren prema djeci, roditeljima i drugim sudionicima odgojno-obrazovnog sustava. Suradnja odgojitelja i roditelja bitna je stavka razvoja djeteta, a potrebno je uložiti puno povjerenja, spremnosti za uvažavanje tuđih mišljenja i dijeljenja raznih ideja.

U ovom radu naglašava se suradnja roditelja i odgojitelja u projektima dječjeg vrtića. Projekt započinje djetetovim interesom za neku pojavu koja ga vodi k ispitivanju, propitivanju i provjeravanju. U projektnim aktivnostima djeca istražuju, proučavaju i spoznaju nove činjenice. Odgojitelj vodi djecu, saznaje što dijete zanima, koja znanja dijete ima, a sve to u cilju stjecanja novih znanja djeteta.

1. SURADNJA RODITELJA I ODGOJITELJA

Rad s djecom i surađivanje s roditeljima dva su različita dijela odgojiteljske profesionalne uloge. I roditelj i odgojitelj su osobe koje su potrebne djetetu, ali su rijetko svi zajedno – odgojitelj, roditelj i dijete. Odgojitelj nije izravan svjedok roditeljstva niti je roditelj nazočan za vrijeme odgojiteljeva rada s djetetom. Pri tome se ne može uvjeriti u sva područja odgojiteljeve profesionalne uloge, a dijete je jedini svjedok uloga roditelja i odgojitelja u svome odrastanju (Milanović i sur., 2014, 69). Preduvjete razvoja kvalitetne komunikacije s roditeljima moguće je ostvariti sljedećim koracima: treba izgraditi povjerenje, treba uključiti roditelje u rad dječjeg vrtića te treba upoznati roditelje s elementima njihova odgojno obrazovnog procesa (Čeko Jurišić, Miočić, Valjan-Vukić, 2011, 89). Suradnja roditelja i odgojitelja iziskuje veliko povjerenje, otvorenost i toleranciju, ali i objektivnost za razmjenu informacija.

Suradnički odnosi obitelj-vrtić te roditelj-odgojitelj smatraju se vrlo važnim za optimalan dječji razvoj i učenje. Odgojitelji koji pristupaju individualno svakoj obitelji izgrađuju s njom posebne odnose i na taj način se stvara pozitivno ozračje koje omogućuje razvoj i daljnje napredovanje u suradnji odgojitelja i roditelja. Uspješna suradnja nije nešto što je slučajno, nego je to rezultat promišljenih i uspješnih aktivnosti koje provode praktičari u dječjim vrtićima (Ljubetić, 2014). Potrebno je roditelje doživljavati kao aktivne sudionike u dječjem vrtiću, a ne kao pasivne izvršitelje i primatelje odgojiteljevih uputa.

1.1. Oblici komunikacije s roditeljima

Formalni i neformalni oblici komunikacije oblici su koji su vrlo raznoliki i najbolje će zadovoljiti potrebe različitih obitelji.

Oblici neformalne komunikacije

1. Vrijeme dovođenja i odvođenja djeteta

Tempo života roditelja često ne ostavlja dovoljno slobodnog vremena, a korištenjem neformalnih prilika za razgovor s njima izgraditi će dobru komunikaciju. Neformalno vrijeme roditelja pruža priliku da porazgovaraju i sa drugim roditeljima, pitaju odgojitelje ono što ih zanima, zamole za razgovor s njima, poigraju se s djecom ili čitaju grupi djece. To vrijeme

nije predviđeno za razgovor o problemima ili brigama jer su prisutna djeca. Politika vrtića treba biti takva da se roditeljima jasno daje do znanja da odgojitelji žele da oni djecu uvedu u vrtić i pomognu im da se pripreme za dnevne aktivnosti. Pruža se dobra prilika za razgovor o dnevnim aktivnostima, za obaviješćivanje roditelja o napredovanju djece i za podsjećanje na sastanke ili važne događaje.

2. Poruke i bilježnice

Komunikaciju između roditelja i odgojitelja održavaju i kratke, neformalne poruke koje dijete nosi roditeljima. U poruci treba opisati neki određeni zadatak, novu sposobnost koju je dijete svladalo, ali to može biti i zahvala roditeljima na nečemu što su učinili. Za trajnu komunikaciju, važne su i dječje bilježnice koje kruže na relaciji vrtić-dom. Bilježnicu dijete ukrašava crtežima te ju nosi u vrtić i iz vrtića. Naročito funkcionira onda kada roditelji imaju malo vlobodnog vremena ili kad u kući nemaju telefon.

3. Oglasne ploče

Oglasne ploče su još jedan neformalni način komuniciranja s roditeljima. Informacije na oglasnoj ploči mogu biti upućene direktno roditeljima i mogu uključivati obavijesti o sastancima, letke o razvoju djece, prehrani ili drugim važnim temama. Roditeljima se može pokazati koje se sve aktivnosti provode u vrtiću, a na oglasnim pločama se izlažu dječji crteži, fotografije članova obitelji i djece, dnevni raspored, razni popisi i upute za dobrovoljno pridruženje roditelja. Oglasne ploče trebaju biti vesele i njihov izgled treba često mijenjati kako bi ih roditelji primijetili. Neki od savjeta za uređenje oglasne ploče su: informaciju treba izvijestiti u razini očiju prosječno visoke osobe, treba često mijenjati obavijesti na ploči, izložiti dječje radove, obavijesti trebaju biti kratke, staviti imenovane poruke kojima ćete određenom roditelju zahvaliti na učinjenoj usluzi (Burke Walsh, Hansen, Kaufmann, 2006, 34).

4. Bilteni

Bilteni s najnovijim vijestima dobar su način neformalne komunikacije s roditeljima. Omogućuju svim roditeljima cjelovite informacije, tiskani su jednom ili dva puta mjesečno, a svrha i teme biltena mogu varirati. Neki odgojitelji su skloniji općenitim informacijama o događajima koji se odvijaju u vrtiću te predlažu načine kako te događaje utvrđivati u obiteljima. drugi odgojitelji imaju tematski pristup i govore samo o aktivnostima i idejama koje su u vezi sa zadanom temom. Bilteni sadrže:

- najave sastanaka, događaja ili izleta
- poziv roditeljima da pomognu pri nabavljanju materijala ili ostvarenju projekta
- informacije vezane uz zajednicu
- obavijesti o trenutnim zadacima u sobi dnevnog boravka
- zahvale dobrovoljno pridruženim roditeljima ili poziv na dobrovoljno uključivanje (Burke Walsh, Hansen, Kaufmann, 2006, 35).

Oblici formalne komunikacije

Ponekad je potrebna i formalna, isplanirana komunikacija između roditelja i odgojitelja.

1. Posjeti obiteljima

Posjećivanje djece i njihovih obitelji, praksa je u kojoj se obično ide dva puta godišnje, na početku i na kraju godine. Osnovni cilj posjeta jest taj da s odgojitelji upoznaju s djecom i njihovim obiteljima. Djeca budu uzbuđena što im odgojitelj dolazi u kuću, a može donijeti i novu igračku da se dijete njome igra dok odgojitelj razgovara s roditeljima. Treba objasniti svrhu posjeta i reći koliko će dugo trajati. Roditeljima treba objasniti da je svrha bolje se upoznati te naučiti nešto više o djetetu i članovima obitelji. Odgojitelj treba pružiti priliku roditeljima da govore o svojoj djeci, njihovim i vlastitim idejama, brigama i interesima. O djetetu ne treba govoriti pred njim samim, osim ako to nije iskrena pohvala ili pozitivna povratna informacija. Uz posebnu pažnju odgojitelja, roditelji dobivaju uvid u to kako njihovo dijete i odgojitelj surađuju. Ako su roditelji i odgojitelj pravilno shvatili svrhu posjeta, tako posjećivanje će učvrstiti dobru komunikaciju koja poboljšava djetetovo i roditeljsko iskustvo (Burke Walsh, Hansen, Kaufmann, 2006, 36). Povezivanje roditelja i odgojitelja dobar je način za osnaživanje komunikacije.

2. Roditelji u grupi

Roditelji trebaju postati stalni sudionici odgojno-obrazovnog procesa u sobi dnevnog boravka, zbog svoje djece i sebe samih. Roditelji koji borave u grupi i sudjeluju u aktivnostima imaju mogućnosti razvijanja osobnog osjećaja pripadanja grupi i vrtiću, naučiti promatrati svoje dijete u odnosu s drugima, bolje shvatiti dječji razvoj, početi cijeniti odgojiteljski poziv i same odgojitelje, naučiti pomoći svom djetetu u učenju kod kuće. Odgojitelji će prilikom boravka roditelja u grupi: više vremena provoditi s pojedinom djecom ili s manjim grupama, imati više vremena za promatranje, vidjeti kako roditelji motiviraju svoju djecu, vidjeti kako roditelji

pomažu svojoj djeci u rješavanju problema. Trajni kontakt i komunikacija čine temelje za suradnički odnos koji pomaže prevladavanju granica i čini most između doma i vrtića.

3. Dobrodošlica za roditelje te uvođenje roditelja u grupu

Dužnost odgojitelja je da ohrabre roditelje da dođu u sobu dnevnog boravka. Vrijeme boravka roditelja nije propisano, mogu doći kad požele, a kad god roditelji žele pomoći treba prihvatiti. Poželjno je prvi sastanak održati u sobi dnevnog boravka, a time će i dobiti uvid što će njihova djeca raditi u skupini. Međutim, neki roditelji neće dolaziti u SDB ili neće biti zainteresirani. Ima puno drugih načina za sudjelovanje u programu poput:

- nabavljanja materijala,
- dolaska na sastanke,
- opremanja SDB,
- čišćenja prostora oko vrtića te
- donošenja knjiga za djecu (Burke Walsh, Hansen, Kaufmann, 2006, 40).

Za svakog roditelja postoji način sudjelovanja te ima puno izbora. Pitanje je samo želi li sudjelovati i doprinijeti ili ne želi.

Kada odgojitelj komunicira s roditeljem (pri dovodenju i odvođenju djeteta, na roditeljskom sastanku, na individualnim razgovorima, telefonom) treba izaći iz svoje primarne odgojiteljske uloge te predložiti sva događanja i djetetove oblike ponašanja koja će roditelju biti dragocjen podatak. Isto treba činiti i roditelj, treba odgojitelju predložiti sadržaje svoje roditeljske uloge što objektivnije. Bez tih podataka nemaju dovoljno elemenata za dogovor, suradnju i razgovor (Milanović i sur., 2014, 70).

1.2. Suradnja i partnerstvo

Suradnja i partnerstvo dva su pojma često spominjana u odgojnome radu, a koja mnogi smatraju istoznačnicama. Prema Ljubetić (2014) partnerstvo se definira kao najviša razina suradničkog odnosa pojedinaca iz obiteljske zajednice (najčešće roditelji/ili staratelji) i vrtića/škole (najčešće odgojitelji/učitelji i stručni suradnici) usmjereni na postizanje zajedničkog cilja - dobrobiti djeteta.

Petrović-Sočo (1995) u partnerstvu naglašava zajedničku odgovornost obaju čimbenika za odgoj djeteta. Partnerstvo u odgoju upućuje na otvorenu dvosmjernu komunikaciju odraslih za dobrobit djeteta.

Ti pojmovi se ne bi trebali poistovjećivati ako pojam suradnje ne uključuje sve aspekte određenja partnerstva: kvalitetan i kontinuiran odnos, jasno definiran zajednički cilj, vrijeme i posebice nužne preduvjete za ostvarivanje partnerskog odnosa. Suradnja je niži oblik suradničkog odnosa na profesionalnoj razini između više osoba. Temeljno obilježje suradničkih odnosa obitelji i ustanove jest hijerarhija odnosa pri čemu ustanova zauzima viši položaj, a to daje zaključak da su partneri u odnosu neravnopravni. U partnerskim odnosima, obitelj i ustanova smještaju dijete, njegovu dobrobit, potrebe i kapacitete u centar pozornosti obiju strana koje imaju iste ciljeve, zadaće i interese. Temeljne razlike u funkcioniranju suradničkih i partnerskih odnosa obitelji i odgojno-obrazovne ustanove prikazane su u tablici (tablica 1) (Ljubetić, 2014, 5-6).

Tablica 1. Razlika između suradnje i partnerstva obitelji i odgojno-obrazovne ustanove
(Ljubetić, 2014, 6)

<u>Čimbenici</u>	<u>Suradnja obitelji i odgojno-obrazovne ustanove</u>	<u>Partnerstvo obitelji i odgojno-obrazovne ustanove</u>
Roditelji	Percipiraju se kao „druga strana” u odgoju djece	Percipiraju se kao „prvi učitelji” svoje djece
	Povremeno se uključuju u aktivnosti ustanove	Uključeni u sve aktivnosti ustanove
	Nedostatno informirani o svojim pravima/obvezama u svezi partnerstva s ustanovom	Dobro informirani o svojim pravima/obvezama u svezi partnerstva s ustanovom
	Dolaze u ustanovu po pozivu i/ili u točno određeno vrijeme (npr. dovođenje i odvođenje djece iz dječjeg vrtića)	Dobrodošli su u ustanovu bez ograničavanja vremena boravka u njoj
	Nedostatno osposobljeni	Osviješteni i informirani o

Odgojno-obrazovno osoblje (odgojitelji/učitelji/stručni suradnici)	tijekom formalnog obrazovanja za izgradnju partnerskih odnosa s obiteljima	važnosti te kvalitetno osposobljeni za izgradnju partnerskih odnosa s obiteljima
	Pomanjkanje interesa za unaprjeđivanje kompetencija u području partnerstva	Pojačani interes za unaprjeđivanje kompetencija u području partnerstva
Ciljevi/zadaci/interesi	Pojedinačni, jednosmjerni, interesi „dviju strana“	Opći, posebni, dvosmjerni, u fokusu djeteta i njegova dobrobit
Senzibilitet odgojno- obrazovnog osoblja	Nedostatno senzibilizirani za potrebe obitelji	Izrazito senzibilizirani za potrebe obitelji
Odnosi	Hijerarhijski pozicionirani- roditelji imaju niži rang u odnosu na odgojno- obrazovno osoblje u ustanovi	Ravnopravni-roditelji partneri odgojno-obrazovnom osoblju u ustanovi
Komunikacija	Rijetka, nedostatno otvorena, površna i gotovo u pravilu javlja se s pojavom teškoća u djetetovu učenju i/ili ponašanju	Kontinuirana, otvorena, iskrena, podržavajuća, ravnopravna
Inicijativa	U pravilu, inicijativu ima ustanova	Inicijativa je obostrana i nadopunjujuća
Motivacija	Niska razina intrinzične motiviranosti za izgradnju partnerstva; suradnja najčešće „prigodničarska“ (teškoće s djecom, financijska pomoć, obveze prema ustanovi)	Visoka razina intrinzične motiviranosti za izgradnju i unaprjeđivanje partnerskih odnosa na svim poljima odgojno-obrazovnog rada
Aktivnosti obitelji i ustanove	Najčešće usmjerene na informiranje o djetetovim postignućima; instruiranje roditelja za pružanje pomoći	Aktivno sudjelovanje u izgradnji kurikulumu ustanove (planiranje, zajednički rad, evaluacija)

	djetetu oko domaćih zadaća	
Obitelj-ustanova-lokalna zajednica	Percipiraju se kao odvojeni sustavi koji autonomno funkcioniraju i samo povremeno i po potrebi surađuju	Percipiraju se kao međusobno povezani sustavi u stalnoj interakciji i međudjelovanju

Kako bi odgojitelji mogli ostvariti kvalitetnu komunikaciju tijekom suradnje s drugima, važno je biti „emocionalno pismen“, tj. na razumljiv način iskazivati svoje osjećaje te znati prepoznati i razumjeti tuđe osjećaje. „Emocionalno pismen“ odgojitelj će prihvaćati roditelja kao osjećajno biće, a odgojitelj s roditeljem treba razmjenjivati misli i informacije o emociji (Milanović i sur., 2014). Sve to je za dobro djeteta, ali i bolje upoznavanje roditelja i odgojitelja.

Brojni su čimbenici koji utječu na suradnju ustanove i obitelji, a osnovni od njih su:

1) *Dijete u fokusu* → Ako se roditeljima omogući učenje i razumijevanje načina na koje dijete razvija vještine i potencijale, moći će se prepoznati djetetov napredak. Fokusiranje na dijete i njegova postignuća smanjuje mogući strah kod roditelja da su osobno prosuđivani od strane odgojitelja. Omogućavanje prilika za razmjenu svojih zapažanja o djetetu, njegovim uspjesima, ali i teškoćama s odgojiteljem, kod roditelja stvara osjećaj prihvaćenosti i ravnopravnosti.

2) *Konstruktivnost* → Roditelji ne mogu nagraditi ili popraviti dječji neuspjeh ukoliko ne razumiju uzrok ili posljedicu. Konstruktivna komunikacija je uvijek korisna te usmjerena razvoju djeteta. Pozitivan i nedvosmislen jezik pomaže roditeljima da ostanu optimistični prema djetetu. Tako se ostvaruje otvoreni dijalog i smanjuje se vjerojatnost tumačenja komentara kao osuđujućih. Kada roditelj konstruktivno komunicira s odgojiteljem, roditelj uči konstruktivno i fokusirano komunicirati sa svojim djetetom.

3) *Jasnoća i konkretnost* → U podupiranju djetetova razvoja će najviše koristiti jasne upute i konkretne strategije unaprjeđivanja djetetova učenja. Današnjim dinamičnim uvjetima življenja, roditelji i odgojitelji su zauzeti profesionalnim i obiteljskim obvezama. Konkretno upute će naći izravan put do roditelja. Koristeći jednostavan i razumljiv jezik, minimalno teksta povećat će se učinkovitost i odgovornost roditelja u djelovanju prema djetetu. Ovom načinu komunikacije s roditeljima praktičari trebaju posvetiti posebnu pozornost.

4) *Kontinuitet* → Obitelji trebaju kontinuiranu komunikaciju i razmjenu informacija kako bi ostvarili i zadržali značajnu uključenost u dječji razvoj i učenje. Odgojitelji trebaju biti aktivni u poticanju komunikacije s roditeljima tijekom cijele pedagoške godine i tijekom cijelog odgojno-obrazovnog ciklusa (Ljubetić, 2014, 47-49). Komunikacija usmjerena na dijete prikazuje kvalitetu veze djeteta i njegove obitelji te pokazuje roditeljsku odgovornost.

2. PROJEKTI U DJEČJEM VRTIĆU

Pod pojmom „rad na projektu“ najčešće se misli na sklop aktivnosti u kojima jedno ili više djece dublje proučavaju neku temu ili problem, a pri čemu im doživljaj svrhovitosti omogućuje da maksimalno koriste svoje dispozicije. Rad na projektu najcjelovitije zadovoljava kriterije kvalitetnog učenja djeteta. Uloga odgojitelja u radu djece na projektu jest da potiče djecu na stupanje u interakcije s okruženjem i to na način koji za djecu ima smisla. Način integriranog učenja koji naglašava aktivno sudjelovanje djece te potiče razvoj znanja, vještina, emocionalne, moralne i estetske senzibilnosti djece. Cilj je pomoći djetetu da produbi razumijevanje vlastitog iskustva i okruženja u kojem živi (Slunjski, 2001, 31). Dijete treba tragati za odgovorima te istraživati svijet oko sebe.

Autor Dearden (prema Slunjski, 2011, 11) navodi 4 osnovna kriterija koja bi trebala biti zadovoljena da bi ova koncepcija doprinosila kvalitetnom razvoju djece. Autor ističe:

- sudjelovanje u radu na projektu djeci treba omogućiti razumijevanje vlastitog iskustva, kao i svijeta koji ga okružuje
- rad djece na projektu treba doprinositi proširivanju njihovog znanja i razvoju njihovog umijeća, i to kroz raznovrsne sadržaje i aktivnosti
- ističe da je bitna relevantnost iskustva koje djeca tijekom rada na projektu stječu za njihov kasniji život
- ističe da bi djecu trebalo osposobljavati za daljnje učenje i to izvan konteksta vrtića. Odgojitelj treba osigurati poticajno okruženje kako bi dijete moglo učiti te samostalno otkrivati.

Prema autorima Munjiza, Peko, Sablić (2007, 39) projekt je strukturirana cjelina koju karakterizira aktivno učenje. Predstavlja organiziran proces učenja u kojemu djeca u grupama ili samostalno projektima dolaze do novih saznanja. Tijekom aktivnog učenja djetetu se omogućuje više samostalnosti i nadzora nad organizacijom i tijekom same aktivnosti, a potiče ga se na propitivanje i otkrivanje. Mnoge pedagoške koristi aktivnoga učenja su: takve su aktivnosti intelektualno poticajne, a samim time i djelotvorne u održavanju motivacije i zanimanja za aktivnost djeteta, takve aktivnosti pomažu u razvoju brojnih sposobnosti učenja potrebnih za organizaciju aktivnosti te interakcijskih i komunikacijskih sposobnosti u suradničkim aktivnostima. Ostvariti rad na projektu znači osigurati i organizirati temu u

domeni iskustva djeteta koja će mu omogućiti istraživanje, interpretiranje i aktivno sudjelovanje u aktivnostima koje se mogu odnositi na jedno ili više područja učenja (Slunjski, 2001). Izazov pri projektnom učenju jest da i odgojitelji koji sudjeluju ne trebaju biti stručnjaci za to područje. Odgojitelji s djecom uče te prate tijekom projekta i napredak djeteta.

Autor Jackman (prema Slunjski, 2012, 21) navodi da je projekt oblik integriranog kurikuluma u kojem djeca prema vlastitim mogućnostima i interesima u suradnji s drugom djecom te uz nenametljivu pomoć odgojitelja, poduzimaju različite istraživačke i druge aktivnosti u kojima aktivno stječu iskustva i znanja te „primjenjuju svoje vještine, donose odluke i uče preuzimati odgovornost“. Djetetu treba pružiti dovoljno vremena za istraživanje, proučavanje te opažanje svega oko sebe. Ne treba prekidati projekt ukoliko dječji interes još uvijek traje te ne treba strogo planirati koliko će sami projekt trajati.

Jedan od načina učenja u vrtiću je rad na projektima. Pomaže djeci da potpunije svojim osjetilima upoznaju svakodnevne fenomene koji ih okružuju. Projekti djeci omogućuju učenje u prirodnim situacijama u kojima su djeca motivirana za traženje odgovora i to na način koji je u skladu s njihovim učenjem. Djeca imaju osnovne potrebe koje treba zadovoljiti ako se kod njih želi razviti osjećaj da i oni mogu s uspjehom obavljati neke aktivnosti. Dijete definira početak projekta svojim interesom ili idejom, a odgojitelj osigurava uvjete koji će omogućiti njegov daljnji razvoj. Temelji se na djetetu bitnim idejama i problemima koje se u zajedničkom razgovoru razrađuju, a zatim se iznose moguća rješenja koja nisu unaprijed određena (Jurčević-Lozančić, 2005, 43). Krajnji cilj svakog projekta je djetetovo kreativno rješenje. Na taj način djetetu je omogućeno da aktivno ili u suradnji s drugima širi svoja znanja pritom aktivirajući sve svoje sposobnosti.

Opći ciljevi projekta su: stjecanje znanja i mogućnost primjene toga znanja u stvarnom životu, razvijanje sposobnosti snalaženja u različitim situacijama, razvijanje interesa za istraživanje, razvoj vještina komunikacije, razvoj tolerancije i poštivanje ljudskih prava, samoorganiziranost i samoodgovornost, razvoj odgovornosti za zajednička postignuća (Munjiza, Peko, Sablić, 2007, 46). Djeca su vrlo znatiželjna te je vrlo bitno osigurati im dobre poticaje, bogato okruženje koje će biti novi izazov za njih.

Radom na projektu poklanja se pažnja ovim odrednicama:

- Teme projekta mogu biti svakodnevne, dovoljno neistražene, što znači djeci zanimljive. Ne treba izbjegavati široke teme ili emocionalno ispunjene poput straha, tuge... Dječji vrtić je mjesto u kojemu se može raspravljati i o takvim temama.
- Plan projekta se izrađuje razgovorom s djecom. Kako bi se ostvario cilj projekta, djeca trebaju imati što više različitih aktivnosti. Djeca trebaju znati da će njihov rad biti dokumentiran i da će svoj rad obrazložiti i drugima. Treba ohrabriti djecu da čuvaju svoje radove da bi ih mogli uporabiti za buduća razmišljanja i radnje.
- Treba pretpostaviti tijek kojim bi projekt mogao krenuti da bi dosegao višu razinu, npr. posjete raznim mjestima, uključivanje osoba izvan vrtića... Kada djeca krenu tim putem, treba komentirati o tome na oglasnim pločama za roditelje.
- „Skretanje” s odabrane teme projekta prihvatljivo je u bilo kojem dijelu projekta.
- Bitno je dokumentirati jer dokumentacija bez interpretativnog djela ne objašnjava dovoljno. Koristiti dokumentaciju je vrlo dobro za profesionalni razvoj odgojitelja, uključenost roditelja te kao potpora za samostalno učenje djece. Dokumentacija omogućuje djeci da se prisjete svojih početnih ideja i razmišljanja, a to pomaže proširivanju procesa njihova učenja (Jurčević-Lozančić, 2005, 44). Odgojitelj je taj koji odabire temu projekta, ali je vođen dječjim interesima, pitanjima te dječjom znatiželjom. Iako još uvijek neki odgojitelji odabiru teme projekata koje uvijek rade, a ne osluškuju dječje želje, zanimanja, pitanja te ne uviđaju da je dijete zainteresirano za određeno područje.

Teme projekta se mogu uzeti iz različitih izvora, ali samo tema zasnovana na dječjem interesu garantira motivaciju i uspješno učenje. Odgojitelj koji sluša što mu djeca govore i postavlja pitanja o stvarima koju djecu zanima, doći će do mnoštva ideja za tematike projekta. Trajanje tematskog projekta ovisi o interesu većine djece, a to procjenjuje odgojitelj (Burke Walsh, Hansen, Kaufmann, 2006, 96).

Slunjski (2012) navodi neke razlike između tradicionalnog i projektnog planiranja aktivnosti, tj. iskustava učenja djece. Kod tradicionalnog planiranja trajanje aktivnosti djece unaprijed je određeno, sadržaj ili temu određuje odgojitelj, odgojitelj djeci predstavlja temu i pripremljene materijale za te aktivnosti, odgojitelj određuje znanja koja djeca trebaju stjecati, planirane aktivnosti provode se u točno određeno vrijeme dana... Za razliku od tradicionalnog, kod projektnog planiranja trajanje aktivnosti određuje razvoj projekta, a to može biti i nekoliko tjedana ili mjeseci, sadržaj ili tema određuju se dogovaranjem djece i odgojitelja, interes djece je najvažniji kriterij prilikom odabira teme, odgojitelj na temelju interesa djece oblikuje uvjete za nadograđivanje iskustava i znanja, fleksibilno je vrijeme održavanja aktivnosti projekta.

2.1. Ciklička struktura projekta

Autorica Slunjski (2012) ističe da razvoj učenja nije moguće striktno planirati, ali postoji ciklička struktura projekta. Sastoji se od više „ciklusa istraživanja“ koji se prepliću i slijede jedni za drugim. Svaki od tih ciklusa ima nekoliko etapa:

- susret djeteta sa materijalima za učenje što potiče njegovu maštu i interes,
- odgojitelj prati taj proces, bilježi (dokumentira),
- dokumentaciju koristi kako bi djecu potaknuo na raspravu, refleksiju.

Prvi ciklus obuhvaća podjelu:

- Odabir teme i početna faza razrade
- Ustanovljavanje postojećih znanja djece
- Zajednička refleksija odgajatelja i promišljanje primjerenih intervencija i resursa
- Realizacija i praćenje dogovorenih aktivnosti
- Evaluacija o prethodno održanim aktivnostima (Slunjski, 2012, 69).

Najvažnije aktivnosti ove etape projekta su odabir i početna razrada teme. Najbitnije je da djeca sama odaberu temu iako to može učiniti i odgojitelj, ali na temelju praćenja njihova interesa. Odgojitelji imaju početnu „skicu“ projekta koju s vremenom nadopunjuju i mijenjaju, a sve ovisno o razvoju aktivnosti djece i interesima koje pri tom iskazuju.

Pri odabiru teme projekta treba imati na umu nekoliko kriterija:

- projekt djetetu treba omogućiti dublje razumijevanje vlastitih iskustava i okruženja u kojemu živi,
- projekt treba osnaživati dispozicije djece da pažljivije promatraju fenomene u svom okruženju,
- projekt djetetu treba osigurati mogućnost stupanja u raznovrsne interakcije i razvoj suradničkih vještina,
- projekt djetetu treba omogućiti otkrivanje prednosti i ograničenje različitih izražajnih medija i razvoj vještina njihova korištenja u svakodnevnim aktivnostima (Slunjski, 2012, 69-70). Odgojitelji su dužni oslušivati dječje potrebe i biti vođeni dječjom željom za novim znanjem.

Temelj za ustanovljavanje postojećih znanja djece o temi projekta su promatranje i slušanje djece, dokumentiranje aktivnosti i zajednička refleksija odgajatelja. Moguće ih je zabilježiti raznim oblicima dokumentiranja, a tu je i simbolički jezik djeteta kojim dijete svoje ideje, znanja i razumijevanja može izraziti lakše nego što ih može ozraziti verbalno. Osiguranjem primjerenih izražajnih medija odgojitelj djeci na indirektan način pomaže u izražavanju njihovih misli (Slunjski, 2012, 70). Svaka tema projekta moći će se razviti u uspješno iskustvo predškolske djece ukoliko je prilagođena dječjoj dobi (Burke Walsh, Hansen, Kaufmann, 2006). Odgojitelj treba biti strpljiv u odnosima s djecom, a to će povećati razinu razumijevanja djeteta i njegovih aktivnosti. Odgojitelju će to omogućiti primjereno odgojno djelovanje. Dijete u aktivnostima konstruira i sukonstruira znanje o svijetu, o onome što se oko njega događa. Ne treba prekidati dijete u započetoj aktivnosti, nego mu treba dopustiti da se bavi njome onoliko vremena koliko mu treba (Miljak, 2009, 203). Djeca su u predškolskoj dobi vrlo znatiželjna, a odgojitelj treba to znati primijeniti i iskoristiti na pravi način.

Zatim slijedi etapa zajedničke refleksije odgojitelja i planiranja novih resursa učenja u kojoj odgojitelji analiziraju dosadašnji tijek razvoja projekta. S ciljem podupiranja razvoja projekta, odgojitelji se dogovaraju o organiziranju rasprave djece u kojoj će djeca ostaloj djeci izložiti svoje „teorije“ o različitim aspektima teme. Time će djeci pokazati stvaran interes za njihove načine razmišljanja. Posebno trebaju poticati raspravu djece čije se početne „teorije“ razlikuju, a time će se djeci pružiti prilika zajedničkog razvoja novih znanja. Kod planiranja

novih resursa, odgojitelj može pribaviti poticajni materijal za učenje, organizirati posjet zanimljivim mjestima i druženja sa zanimljivim osobama, odnosno osigurati niz drugih iskustava djece (Slunjski, 2012, 73). Djetetovo je učenje uspješno kada se ono osjeća sigurno i u harmoniji sa svojim okruženjem, kada mu se omogući ponavljanje, usavršavanje naučenih obrazaca aktivnosti, kada je u interakciji s drugima te kada želi činiti to što čini (Dowling, 2006, 61). Važno je da odgojitelji osiguraju da se djeca osjećaju sigurno u dječjem vrtiću.

Vrlo bitna etapa je realizacija i praćenje dogovorenih aktivnosti u kojoj odgojitelji pristupaju stvaranju uvjeta za aktivnosti te za raspravu djece o temi, onako kako je to bilo dogovoreno na zajedničkom planiranju. Rasprava treba služiti građenju komunikacijskih kompetencija djece (Slunjski, 2012). Dijete u ranoj dobi uči kroz praksu, kako čineći i sudjelujući u svakodnevnim aktivnostima, tako i u poticajnom pripremljenom okruženju te stoga takvo učenje ne bi trebalo biti napor nego sastavni dio življenja (Miljak, 2009, 21). Odrasli su tu kako bi osnažili dječji razvoj te kako bi pripremili okruženje bogato raznim materijalima i sredstvima kojima će dijete moći istraživati.

Posljednja etapa projekta je evaluacija djece i odgojitelja o održanim aktivnostima. Ako se evaluacija odnosi na prethodnu raspravu djece, odgojitelj treba promišljati o pitanjima: *Kako sam poticao i vodio raspravu djece?, Kako sam djecu slušao?, Kako i o čemu su djeca točno razgovarala?, Kako sam im pomogao da se međusobno slušaju i bolje razumiju?, Na koje načine sam koristio prednosti dokumentiranja aktivnosti djece u njihovoj raspravi?, Na koji način sam uvažavao različitost interesa i mogućnosti djece?* Poticanje djece na evaluaciju pomoću različitih oblika dokumentacije, može se razgovarati s njima o cjelini prethodno održanih aktivnosti. U 2. ciklusu ponavljaju se svi segmenti 1. ciklusa, a nakon završetka 2. ciklusa ako djecu još tema zanima, slijedi 3. ciklus (Slunjski, 2012, 75-76). Suradnja i zajedničko učenje stječe se i razvija jedino surađujući i sudjelujući u zajedničkim aktivnostima i raspravama o problemima na koje odgojitelji nailaze u međusobnom radu. Preporučuje se da rasprave postanu sastavni, svakodnevni dio odgojno-obrazovnog rada u ustanovi (Miljak, 2009, 196).

2.2. Dokumentiranje

Dokumentiranje podrazumijeva sustavno prikupljanje dokumentacije koja uključuje pisane bilješke, dnevnike, transkripte razgovora (djece međusobno te djece s odgojiteljima), likovne radove, audio i videozapise, fotografije i drugo. Dokumentacija doprinosi kreiranju kulture uključenosti i dijaloga između svih sudionika uključenih u razvoj projekta. Ona omogućuje cjelovit uvid i refleksiju odgojitelja o različitim iskustvima djece tijekom projekta.

Kvalitetno dokumentiranje omogućuje: praćenje učenja i postignuća djeteta u različitim područjima njegova razvoja (psihičkom, emocionalnom, socijalnom, kognitivnom); sustavno praćenje i bilježenje specifičnih interesa i razvojnog napretka svakog pojedinog djeteta; pomoć odgojiteljima u procjenjivanju onoga što djeca znaju ili mogu, tj. ne znaju ili ne mogu učiniti, kako bi odredili složenost ponuđenih materijala i aktivnosti (Slunjski, 2012, 82-83). Koristeći razne oblike dokumentacije, djeca mogu vidjeti sebe iz perspektive iz koje se inače nemaju prilike vidjeti: kako s drugom djecom ostvaruju interakcije, kako s njima razgovaraju, kako i što čine zajedno i slično (Slunjski, 2012, 128). Važno je djecu promatrati u puno različitih situacija, događanja i u njihovim aktivnostima, kako bi odgojitelj shvatio koji su dječji interesi, zanimanja za određena područja te koje su djetetove mogućnosti.

Različiti oblici dokumentacije koji postoje su:

1. *Individualni portfolio* - individualna dokumentacija o djeci, postignuća djece prema vremenu odvijanja aktivnostima ili područjima učenja, foto, audio i videozapisi).
2. *Uratci djece (individualni i zajednički)* – slike i crteži djece, pisani uratci djece koji se oslanjaju na slova, brojeve, pisma koja su djeca izradila i sl., izričaji glazbom i pokretom.
3. *Samorefleksije djece* – dokumentacija djece (različiti individualni i zajednički uratci, prikazi), snimci razgovora, foto i videosnimci, plakati te panoi.
4. *Narativni oblici* – bilješke za odgojitelje, bilješke za djecu, bilješke za roditelje, bilješke za izložbu i pano.
5. *Opservacija postignuća djece* - praćenje postignuća i sposobnosti djece, foto i videosnimci (Slunjski, 2012, 85). Bilježenjem uočenog odgojitelji dokumentiraju dječji rad i njegovu kvalitetu, a ta informacija omogućuje da dijete vrednuju bolje i da preciznije odrede ciljeve za dijete. Tijekom nekog vremena će promatranje djece pomoći odgojiteljima da otkriju uzorke dječjeg ponašanja, njihove sklonosti u učenju, svladavanju vještina i razvojni napredak (Burke

Walsh, Hansen, Kaufmann, 2006, 65). Razni oblici dokumentacije doprinose praćenju razvoja djetetovih različitih kompetencija.

2.3. Učenje predškolskog djeteta

Dijete je bogato potencijalima, sposobno je otkrivati i istraživati situacije s kojima se susreće te svoja otkrića i znanja razmjenjivati s drugima. Svako dijete je posebno te ima svoj jedinstveni obrazac razvoja koji je određen specifičnim interesima, tempom učenja te ranijim iskustvom. Ono vođeno svojom znatiželjom aktivno stupa u interakcije, a pri tome daje smisao novim iskustvima. Zato je odgovornost odgojitelja da sazna što dijete zanima te koja znanja dijete već ima kako bi mogao podržati stjecanje novih znanja djeteta (Slunjski, 2001, 46). Svakodnevni rad s djecom, učenje o djeci i o onome što ih zanima, uočavanje područja u kojima dijete ima izražene sposobnosti, to je ono što odgojitelje obogaćuje.

Djeca su vođena prirodnom znatiželjom te ulažu dosta vremena u istraživanje okruženja u kojemu se nalaze. Kroz razne interakcije s drugom djecom i odraslim osobama, djeca stječu nova znanja, susreću se s problemima koji ih zanimaju te objašnjavaju što opažaju (Slunjski, 2001, 47). Za dječji razvoj su posebno značajni oni odnosi koji se grade i razvijaju u njegovoj obiteljskoj zajednici, ali i unutar podržavajućih sustava kakav su primjerice, dječji vrtić, osnovna škola, susjedstvo i slično, u kojima dijete povremeno boravi (Ljubetić, 2014, 60). Obitelj i odgojno-obrazovna ustanova usmjerene su na pružanje potpore rastu i razvoju djece, a suradnički odnosi grade se tijekom vremena.

Ustanova ranoga odgoja treba osigurati: različite „otvorene“ izvore učenja, bogatstvo i raznolikost iskustava djece, adekvatan prostor za istraživanje materijala, dovoljno vremena za razvoj ideja djece, slobodu za rješavanje problema i pronalaženje rješenja, mogućnost razvoja vještina i odrasle osobe kao modele kreativnosti (Slunjski, 2012, 58). Uz učenje djeca istražuju kroz igru, a treba iskoristiti dječju potrebu i želju za učenjem.

2.4. Uloga odgojitelja

Odgojitelj bi trebao nastojati da kroz razgovor pokaže djetetu svoj interes za razumijevanje onoga čime se dijete bavi. Odgojiteljevo razumijevanje načina na koje dijete u nekoj svojoj aktivnosti razmišlja, veliki utjecaj ima na daljnji tijek razvoja aktivnosti djeteta.

Stvarno razumijevanje djeteta i onog čime se dijete bavi, omogućuje odgojitelju primjerene intervencije u smislu smišljanja i prikupljanja resursa za daljnji razvoj započetih aktivnosti djece. Ne bi trebalo „učiti dijete“ prenoseći mu informacije nego treba poticati dijete na samostalno istraživanje, razmišljanje i rješavanje problema. „Brza rješenja“ do kojih dijete ne dođe samostalno već uz pomoć odgojiteljice, za dijete nije bolje rješenje jer time sprječava angažiranje svojih intelektualnih potencijala tražeći odgovor na pitanje koje ga zanima (Slunjski, 2001, 97). Djeca stječu iskustva istraživanjem svoje okoline, a odgojitelj je aktivni promatrač te sudionik u djetetovom djelovanju.

Od suvremenog odgojitelja očekuje se spremnost i spretnost u prepoznavanju i primjerenom odgovaranju na specifične potrebe svih čimbenika odgojno-obrazovnog procesa (odgojitelji, djeca, roditelji, suradnici...). Također, osim znanja iz pojedinih stručnih područja očekuje se i svladavanje drugih vještina poput: prijenosa osnovnog znanja u praksi, spremnosti na timski rad, međuljudskih vještina te razumijevanje kultura i običaja drugih zemalja (Ljubetić, 2014, 107). Odgojitelj treba biti svestran i spreman za nove izazove, učiti u svim područjima te biti spreman na pogreškama učiti te iste te greške ispraviti.

Kako bi aktivno učenje djeteta u dječjem vrtiću, potrebno je omogućiti bogato okruženje puno odgojnih i obrazovnih potencijala. Odgojitelj bi aktivno trebao promatrati dijete u različitim aktivnostima, otkrivati interese i razvojne mogućnosti djeteta, ali isto tako i posebne načine na koje dijete razmišlja i uči te na osnovu toga treba dalje oplemenjivati okruženje. Odgojitelj treba posvetiti puno pažnje odabiru teme koja mora odražavati interes djece te voditi aktivnosti tako da ono za djecu ima smisla (Slunjski, 2001). Projektne aktivnosti organiziraju se oko teme koja zanima djecu, potiče nezavisnost djeteta te istražuju određena područja.

Odgojitelj je nerazdvojni dio institucije, tj. dječjeg vrtića te nesvjesno i svjesno unosi svoj stručni i osobni razvoj te djeluje na osnovi vlastitih uvjerenja, znanja i strategija odgojno-obrazovnih situacija. Odgojitelj u vrtiću također uči pošto učenje nije jednosmjerni proces već se ostvaruje u suodnosu s drugima u zajednici koja uči. Djelatnici ustanove za razvoj djece i rani odgoj koji tragaju za kvalitetnijom zajedničkom suradnjom i promatranjem djece, kreativno rješavaju poticaje, odvođe djecu na nova mjesta izvan ustanove, pozivaju nove ljude koji su zanimljivi djeci u samu ustanovu (Petrović-Sočo, 2007, 38). Na taj način djeca stječu nova iskustva te produbljuju svoja znanja.

Uloga odgojitelja u oblikovanju projekta usmjerena je na razvoj kreativnog i kritičkog mišljenja, a najviše se ostvaruje kroz dogovaranje s djecom i poticanje njihove samostalnosti. Kvaliteta podrške učenju djece mjeri se više time kako odgojitelj uspijeva stvoriti organizacijske preduvjete koji djeci omogućuju da nešto čine slobodno, samostalno, na temelju vlastitog interesa i što više u suradnji s drugom djecom. Tijekom raznih aktivnosti sudjelovanje odgojitelja nije potrebno, npr. kada se djeca mogu samostalno razvijati oslanjajući se na vlastitu inicijativu. To ne znači da je odgojitelj nezainteresiran za djetetove aktivnosti, nego sudjeluje neizravno, tj. promatra djecu i dokumentira. Isto tako, ima mnogo aktivnosti u kojima je poželjno izravno sudjelovanje odgojitelja, a time odgojitelj može poticati djecu na uočavanje određenih pojava, osiguravati pomoć u rješavanju raznih problema i poticati ih na planiranje novih aktivnosti (Slunjski, 2012, 96). Kvalitetna podrška odgojitelja u tome je da uvažava dječju znatiželju i podržava učenje djeteta.

Osnovni uvjet za upoznavanje stavova, potreba, mišljenja i interesa drugih je otvorenost institucije, radnog mjesta i samih odgojitelja kao osoba prema onima kojima su i namijenjeni rad i djelatnost odgojitelja. Kako bi se pružila potpora ili se surađivalo na zajedničkom poslu, treba toj osobi dopustiti iskazivanje stava, osjećaja i mišljenja, odnosno treba:

1) *Dopustiti otvorenost* – u iskazivanju onoga što osoba osjeća važno je u pojedinačnim odnosima (razgovor, savjetovanje, informiranje, intervju) u kontaktu s djetetom, sa skupinom djece, s njihovim roditeljima, s kolegicom u grupi, s drugim djelatnicima dječjeg vrtića. Bitna stavka je omogućiti i druge načine za pokazivanje vlastitih potreba u odnosu prema instituciji u kojoj se radi, a to mogu biti različiti oblici pismene komunikacije poput anonimne ankete, upitnika ili drugi načini komunikacije poput telefonskog kontakta.

2) *Pridavanje važnosti* – ovo je daljnji važan korak ako se prethodno dopustila otvorenost među osobama koje rade zajedno i surađuju. Drugi će doživjeti da se pridajemo važnost njihovu ponašanju i emocionalnom iskazu ako usmjerimo pozornost na ono što nam poručuju, ako dajemo do znanja da smo vidjeli, čuli te razumjeli njihov iskaz, ako pokazujemo zanimanje u vezi s njihovim iskazom. Ako se ne primjećuju ili se umanjuje važnost tuđeg iskaza, oni s kojima se surađuje ili su tražili pomoć: prestati će iskazivati svoje stavove, mišljenja i usmjeriti će svoje ponašanje na drugu osobu koja uvažava njihove potrebe; bit će sve glasniji, ponašati se dramatično i napadno, a to da bi potakli da se počne pridavati pažnja njihovoj potrebi ili problemu.

3) *Odgovarajuće djelovanje* – bitan čimbenik otvorenosti prema drugima obzirom na iskazivanje potrebe i probleme onih s kojima se surađuje. Odgovarajuće djelovati može značiti → pomoći roditelju i učiniti sve što je moguće radi rješavanja problema i postizanja cilja

→ reći roditelju da mu ne možemo pružiti pomoć i uputiti ga onamo gdje će mu pomoć pružiti.

Važno je da ukoliko se može odgovarajuće djelovati jedino tako da se odbije učiniti nešto što bi povrijedilo druge, obrazložiti odbijanje činjenicama i upozorenjem na moguće posljedice (Milanović i sur., 2014, 71). Ako odgojitelji nisu zadovoljni suradničkim odnosom s roditeljima, trebaju se zapitati što mogu poboljšati i što trebaju učiniti te kakvu drugačiju strategiju trebaju primijeniti da bi suradnja bila učinkovita.

Tablica 2. Čimbenici otvorenosti za potporu i suradnju (Milanović i sur., 2014, 72)

<p style="text-align: center;">DOPUSTITI</p> <p>Iskazivanje stava, mišljenja, osjećaja</p>	<ul style="list-style-type: none"> • u pojedinačnim odnosima (informiranje, savjetovanje, dogovaranje) • u kontaktu sa skupinom • pisanim oblicima komunikacije (ankete, upitnici) • drugi načini komunikacije (telefonom)
<p style="text-align: center;">PRIDATI VAŽNOST</p> <p>Iskazanu stavu, mišljenju, osjećaju problema, njegovoj promjenjivosti sposobnosti za sučeljavanje s problemom i za njegovo rješavanje</p>	<ul style="list-style-type: none"> • usmjeravanjem pozornosti na ono što nam drugi poručuju • dajući do znanja da smo čuli, vidjeli, pročitali, razumjeli • traženjem pojašnjenja u vezi sa situacijom • davanjem informacija o tome kako smo doživjeli ono što je sadržaj poruke i koje smo zaključke iz toga izveli
<p style="text-align: center;">DJELOVATI</p> <p>s obzirom na druge, na problem, na situaciju, na sebe</p>	<ul style="list-style-type: none"> • pružiti potporu, pomoći osobi ili skupini • tražiti pomoć za sebe ili druge • surađivati radi postizanja zajedničkog cilja • stvarati uvjete u kojima je problem moguće

	riješiti ili ostvariti cilj
--	-----------------------------

Kompetentni odgojitelji i drugi stručni djelatnici u odgojno-obrazovnim ustanovama stalno traže nove načine izgrađivanja suradničkih odnosa s roditeljima. Roditelji će ponekad izabrati odlazak na zajednički izlet ili posjet muzeju s djecom i njihovim odgojiteljima, a ponekad će im biti zanimljivije uključiti se u kreativnu radionicu ili projekt (Ljubetić, 2011). Odgojitelji ulažu svoje znanje, energiju i trud u osmišljavanju pristupa roditeljima.

2.5. Suradničko učenje

U današnje vrijeme sve se više naglašava važnost suradničkog učenja djeteta u vrtićkom okruženju. Dijete uči putem aktivnosti i suradnje, a to označava da se djeca u zajedničkoj akciji usklađuju, nadopunjuju prema stupnju i načinu razumijevanja, a sve to kako bi postigla zajednički cilj. U tradicionalnim predškolskim ustanovama odgojitelj unaprijed određuje zadatke, pretpostavlja što bi dijete određene kronološke dobi moglo ili trebalo znati, a sukladno tome planira strukturu učenja. Suradničko učenje djeteta se odvija u situacijama u kojima djeca poduzimaju neke akcije kako bi postigla zajednički cilj (Jurčević-Lozančić, 2005). Odrasla osoba preuzima odgovornost za vođenje djetetova razvoja i potiče dijete na iznošenje mišljenja.

Suvremeni dječji vrtić treba ostvarivati suradnički odnos između svih osoba koje ga čine. Samo kada je obostrana suradnja i razumijevanje roditelja i odgojitelja, tada se tek mogu uskladiti utjecaji na dijete koji moraju biti jedinstveni. Roditelji i odgojitelji susreću se na istim odgojnim zadacima, svatko u svojoj ulozi. Shvaćamo ih kao partnere u zajedničkoj djelatnosti u kojima su jednaki odnosi, aktivno se dijele informacije, obveze, ciljevi i odgovornosti vezane uz odgoj djeteta. Imaju određena prava, ali i dužnosti. Usklađenost odgojnih postupaka u obitelji i vrtiću otvara veće mogućnosti koje će povoljnije utjecati na dijete, a to će sukladno dječjim razvojnim mogućnostima pomoći njegovom daljnjem odrastanju (Jurčević-Lozančić, 2005). Roditelje je potrebno uključiti i prihvatiti kao ravnopravne članove u ustanovi. Djelotvorne strategije za izgradnju partnerstva i suradnje s roditeljima uključuju tri načela: „uključi, podrži, osnaži“ kojih se odgojitelji trebaju držati kako bi stvorili i razvijali partnerske i suradničke odnose s roditeljima (Ljubetić, 2014, 108).

Dobra suradnja za dijete ima posljedicu jačanja njegova osjećaja sigurnosti te vlastite vrijednosti u novoj sredini. Poštujući potrebe i pravo roditelja na aktivno sudjelovanje odgojitelji provode različite oblike suradnje poput radionica, druženja i igraonica. Odgojitelji svoju suradnju ostvaruju i manje formalnim putem, npr. individualni razgovori, zajedničke akcije, pozivni međusobni kontakti. Roditelji se poštuju kao dječji primarni izvor ljubavi, zaštite i brige i imaju najveći utjecaj na odgoj svoje djece. Odnos između roditelja i odgojitelja smatra se partnerskom suradnjom kojoj je cilj uzajamno razumijevanje (Jurčević-Lozančić, 2005, 54). Odgojitelj treba znati kako se približiti djetetu i roditelju te kako pružiti informacije o djetetu i njegovom razvoju.

3. RODITELJI U PROJEKTIMA

Kvalitetna komunikacija odgojiteljima i roditeljima omogućuje zajedničko razumijevanje djece koje nitko od njih ne bi mogao ostvariti sam, bez ove druge strane. Kontinuirana razmjena iskustava vodi ih zajedničkom izgrađivanju šire slike o djetetu, postizanju cjelovitog razumijevanja djeteta i razvoju odgojno-obrazovnog pristupa usklađenog s djetetovim razvojnim posebnostima. Dječji vrtić roditeljima treba osigurati mogućnost ulaska u vrtić u bilo koje vrijeme dana ili godine, neovisno o dobi njihova djeteta. To može roditeljima omogućiti promatranje vlastite djece u aktivnostima, upoznavanju druge djece, prostora, odgojitelja i slično (Slunjski, 2012, 29). Razna dokumentacija treba biti dostupna roditeljima zato što im omogućuje uvid u različite odgojno-obrazovne aktivnosti koje su se događale.

Roditelji su partneri u vrtiću-zajednici koja uči te zagovornici i promotori odgojno-obrazovnoga procesa i posrednici prema lokalnoj zajednici. Senzibiliziranje lokalne zajednice, ali i šire društvene zajednice za potrebe ustanove, zajednička je zadaća kako zaposlenika ustanove tako i roditelja. Vrtići trebaju stvarati uvjete za poticanje roditeljskoga djelatnog sudjelovanja u oblikovanju vizije ustanove te prilike za sudjelovanje roditelja u planiranju, realiziranju i evaluaciji odgojno-obrazovnoga procesa (Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, 2014, 15). Uključivanjem roditelja u sve ove aspekte dječjeg odgoja, obogaćuje se cijeli sustav te je dijete u okruženju koje je pozitivno za njegov rast i razvoj.

3.1. Aktivno uključivanje roditelja u projekt

Roditelji mogu biti uključeni u same aktivnosti tijekom projekta, zajedno s djecom i odgojiteljima. Takav oblik uključenosti roditeljima omogućuje bolje razumijevanje načina na koji dijete uči te mu daje različite mogućnosti za ostvarivanje komunikacije i aktivnosti s djetetom kod kuće. Vrlo vrijedna su i uključivanja roditelja u razvoj projekta obzirom na njihovu profesiju. To djeci predstavlja priliku stjecanja raznovrsnih neposrednih iskustava i razumijevanja o pojedinim zanimanjima. Zanimljivi su i posjeti djece i odgojitelja radnom mjestu roditelja (Slunjski, 2012, 130-131).

Roditelje treba prihvaćati i poštovati kao ravnopravne članove vrtića - partnere, koji ustanovu obogaćuju svojim individualnim posebnostima te svojom vlastitom kulturom i time pridonose kvaliteti ustanove u cjelini (Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, 2014, 13). Jedan od kriterija prosudbe kvalitete odgojno-obrazovnog rada u predškolskoj ustanovi jest mogućnost aktivnog sudjelovanja roditelja u svim zbivanjima na razini predškolske ustanove. U kvalitetnom dječjem vrtiću roditelji imaju osobito važno mjesto (Nenadić-Bilan, Zloković, 2016). Što je odgojitelj angažiraniji u odnosu s roditeljem i obrnuto, to je veći preduvjet budućeg uspjeha djece.

Za socijalni razvoj djeteta obitelj predstavlja bitan čimbenik. Za dobrobit djeteta, potrebno je razvijati suradnički i obostrano djelujući odnos obitelji i predškolske ustanove. Ono stječe emocionalnu vezu s osobama od povjerenja, posebice roditeljima i zatim odgojiteljima, a to je dobar temelj za daljnu socijalizaciju. Dijete stječe nova socijalna iskustva, osjećaj osobne važnosti, sigurnosti i povjerenja u druge i pri tome se razvija i slobodnije raste (Čeko Jurišić, Miočić, Valjan-Vukić, 2011, 88). Uključenost roditelja u dječje odrastanje i stvaranje ugodnog obiteljskog okruženja je preduvjet uspješnog socijalnog razvoja.

Dijete, roditelji i odgojitelji u predškolskim ustanovama dio su društva i kulture u okviru koje međusobno djeluju jedna na drugu te stvaraju na taj način kulturu odgojne ustanove. Kada dječji vrtić i roditelji surađuju, jedni i drugi mogu naučiti više o djetetu, djetetovim mogućnostima, interesima, osjećajima i ponašanju. Bitno je da roditelj i odgojitelj postanu zajednica s istim ciljevima te jasnim i definiranim ulogama u odnosu na dijete. Suradnja ovisi o osobnosti pojedinog djeteta, stručnosti odgojitelja i očekivanjima roditelja. Osnova suradnje je dobra komunikacija obzirom da suradnja zahtijeva otvorenost, povjerenje, toleranciju i objektivnost (Čeko Jurišić, Miočić, Valjan-Vukić, 2011, 88). Promjene u suvremenom društvu stavljaju pred roditelje i odgojitelje nove izazove, a djelatnici predškolske ustanove trebaju biti kompetentni kako bi se zadovoljile potrebe djece.

Odnosi koje dijete uspostavlja s roditeljima model su za uspostavljanje kasnijih odnosa sa svim drugim osobama u široj društvenoj zajednici. Roditelji su ravnopravno odgovorni za odgoj djece, a u 20. stoljeću se intenzivnije javljaju ideje o suradnji roditelja i odgojno-obrazovnih institucija. Smatra se da se informiranjem roditelja i njihovim obrazovanjem za roditeljsku ulogu može utjecati na njihov odnos prema djeci, a time i na

spremnost za suradnju s odgojno-obrazovnim ustanovama (Stričević, 2011, 126). Osjećaj sigurnosti, pripadnosti i prihvaćanja su posebno važni za razdoblje ranog i predškolskog razvoja. Obitelj je djetetov najvažniji sustav podrške u njegovu razvoju. Osjećaj privrženosti i emocionalne veze koje se stvore u obitelji ostave tragove za cijeli život. U ranom djetinjstvu i predškolskoj dobi djetetu je potreban osjećaj sigurnosti, a upravo je obitelj ta koja mu pruža najveću tjelesnu sigurnost i zdravlje, a također i znanje, vještine i navike koji pridonose djetetovu napretku (Petani, 2011, 97). Obitelj je temeljna zajednica najbitnija djetetu, a odgojitelji su odgovorni za održavanje zdrave veze s roditeljima.

Roditelji i odgojitelji surađuju za dobrobit djeteta te se od njih očekuje formiranje jedinstvenog odgojnog utjecaja na dijete. Obostrana suradnja vodi partnerskom zbližavanju uz uvažavanje različitih mogućnosti roditelja i odgojitelja te kroz ravnopravnu komunikaciju kojoj su rezultati rješenja i akcije za koje se zalažu i jedni i drugi. (Jurčević-Lozančić, 2011, 159). Redovna suradnja vodi zbližavanju tijekom ravnopravne komunikacije, a i roditelj i odgojitelji imaju cilj da dijete razvije sve svoje potencijale.

Tablica 3. *Obilježja suradničkog odnosa* (Milanović i sur., 2014. 72)

OBILJEŽJA SURADNIKA (npr. odgojitelja)	OBILJEŽJA ODNOSA	OBILJEŽJA SURADNIKA (npr. roditelja)
<ul style="list-style-type: none"> • pozitivan stav o sebi i drugima 	<ul style="list-style-type: none"> • samopoštovanje • poštovanje • zaštita • poticanje 	<ul style="list-style-type: none"> • pozitivan stav o sebi i drugima
<ul style="list-style-type: none"> • objektivnost s obzirom na situaciju, sebe, druge 	<ul style="list-style-type: none"> • prikupljanje, primanje i davanje podataka, obrada podataka, analiza, logičko zaključivanje, dogovaranje 	<ul style="list-style-type: none"> • objektivnost s obzirom na situaciju, sebe, druge
<ul style="list-style-type: none"> • emocionalna pismenost s obzirom na iskazivanje osjećaja i razumijevanje tuđih emocionalnih iskaza 	<ul style="list-style-type: none"> • zajedništvo u radosti, strahu, tuzi... 	<ul style="list-style-type: none"> • emocionalna pismenost s obzirom na iskazivanje osjećaja i razumijevanje tuđih emocionalnih iskaza

Suradnja roditelja i odgojitelja u najboljem je interesu djeteta. Odgojiteljeva dobrodušnost s obzirom na djetetove postupke te poticanje djeteta na samostalno istraživanje okoline i djelovanje u odnosu prema okolini stvorit će osjećaj za razvoj samokontrole i nezavisnosti. Kako je ovo primarna roditeljska uloga, važan posao odgojitelja je da upućuje roditelje na djetetove razvojne mogućnosti i razvojni smisao poticanja djetetove neovisnosti (Milanović i sur., 2014, 59). Važno je da odgojitelj ne ograničava dijete u kretanju, ali da pri tome i omogućiti djetetu da samo čini neke stvari.

U kvalitetno organiziranom vrtiću, roditelji, skrbnici djece i članovi obitelji uključuju se u zajedničko donošenje odluka vezanih uz razvoj, učenje i socijalni život djece u grupi. Kvalitetan partnerski odnos odgojitelja i roditelja ostvaruje se u uvjetima u kojima je roditeljima omogućeno provođenje vremena sa svojom djecom u odgojnim skupinama, praćenje i sudjelovanje u neposrednome odgojno-obrazovnom procesu te upoznavanje vlastite djece u drukčijem kontekstu od obiteljskoga. U kvalitetnom vrtiću odgojitelji i drugi stručni djelatnici roditeljima nude različite prilike u kojima obitelji mogu učiti jedne od drugih i međusobno se osnaživati (Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, 2014, 14).

4. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

4.1. Etika istraživanja

Provedeno istraživanje je u skladu s etikom struke. Ispitivanje je anonimno, a koristit će se samo za diplomski rad. Odgojiteljice i studentice su dobrovoljno pristale sudjelovati u istraživanju.

4.2. Vrsta istraživanja

Prema mjestu, istraživanje pripada empirijskom kvalitativnom istraživanju. Prema trajanju transverzalnom istraživanju. Prema vremenu, istraživanje pripada sadašnjosti, a prema primjeni primijenjenom istraživanju.

4.3. Cilj istraživanja

Cilj istraživanja je utvrditi broj i vrste projekata koji se provode u dječjim vrtićima, utvrditi surađuju li roditelji i odgojitelji i koji su oblici suradnje između roditelja i odgojitelja tijekom rada u projektima. Ako se roditelji ne uključuju, kako ih potaknuti da surađuju te utvrditi znanja odgojitelja o pojmovima suradnje i partnerstva. Također, kakva su iskustva budućih odgojiteljica, tj. studentica Ranoga i predškolskog odgoja o suradničkom radu u projektima tijekom stručne prakse svoga petogodišnjeg školovanja.

4.4. Istraživačka pitanja

1. Provode li se projekti u dječjim vrtićima?
2. Koje su teme projekata?
3. Koji oblici suradnje su prisutni u dječjem vrtiću?
4. Kako poticati uključivanje roditelja u suradnju?
5. Shvaćaju li se pojmovi „suradnja” i „partnerstvo” kao istoznačnice ili su to dva odvojena pojma?
6. Smatraju li studentice, buduće magistricе predškolskog odgoja, da suradnja s roditeljima upotpunjuje svakodnevni rad u dječjem vrtiću? Ako smatraju, trebaju obrazložiti zašto.

4.5. Uzorak istraživanja

U istraživanju je sudjelovalo 20 ispitanica (N=20). Od toga 10 odgojiteljica, dvije odgojiteljice s područja Vukovarsko-srijemske županije koje rade u privatnom vrtiću, a 8 odgojiteljica s područja Osječko-baranjske županije koje rade u gradskom vrtiću. Također, sudjelovalo je i 10 studentica 2. godine diplomskoga studija Ranoga i predškolskoga odgoja, Fakulteta za odgojne i obrazovne znanosti Osijek, odnosno buduće magistricе ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja. Sudjelovale su studentice koje su odgovarale na pitanja sukladno odrađenoj praksi u dječjem vrtiću od prve do pete godine fakulteta. Prvo je postavljeno opće pitanje jesu li odrađivale projekte tijekom prakse, a zatim tematike projekata te uključenosti roditelja u projekte.

4.6. Mjerni instrument

Dva instrumenta prikupljanja podataka u ovome istraživanju su:

1. Analiza sadržaja te rad na dokumentaciji → Istraživanje je provedeno na temelju analize sadržaja godišnjih izvješća za pedagošku godinu 2016./2017. jednog privatnog dječjeg vrtića u Vinkovcima i jednog gradskog vrtića u Osijeku. Analiza sadržaja obuhvaćala je: uvid u sve godišnje aktivnosti, izdvajanje projektnih aktivnosti, izdvajanje projektnih aktivnosti koje su uključivale suradnju s roditeljima, sumiranje broja i oblika projektnih aktivnosti sa suradnjom roditelja. Uvidom u dokumentaciju omogućen je detaljniji prikaz rada na projektima, a razgovorom s odgojiteljicama dobiven je detaljniji opis.

2. Standardizirani polustrukturirani intervju s pitanjima otvorenog tipa → Intervju je konstruiran kako bi se uvidjelo kakva su dosadašnja iskustva studentica. Intervju se sastojao od 10 pitanja otvorenoga tipa. Sudjelovale su studentice koje su odgovarale na pitanja sukladno odrađenoj praksi u dječjem vrtiću od prve do pete godine fakulteta. Prvo je postavljeno opće pitanje jesu li odrađivale projekte tijekom prakse, a zatim tematike projekata te uključenosti roditelja u projekte.¹ Intervju je proveden i s odgojiteljicama. Odgojiteljicama je postavljeno 7 općih pitanja, koliko projekata provode godišnje pa do pitanja o suradnji, oblicima komunikacije s roditeljima te znaju li razliku između suradnje i partnerstva.²

¹ Prilog 1. Protokol intervju s budućim odgojiteljicama

² Prilog 2. Intervju s odgojiteljicama

Obradom svih podataka, postići će se cilj rada. Tijekom intervjuiranja, mogućnost je formulirati i reformulirati pitanja ovisno o tome kako će ispitanici reagirati.

4.7. Prikupljanje i obrada podataka

Prikupljanje i obrada podataka bilo je kvalitativne naravi pošto je istraživanje temeljeno na interpretativnoj paradigmi. Analiza sadržaja, rad na dokumentaciji te intervju s odgojiteljicama provedeni su u dječjim vrtićima gdje odgojiteljice rade tijekom pedagoške godine. Ispitivanje studentica provedeno je na Fakultetu za odgojne i obrazovne znanosti u Osijeku, tijekom lipnja 2018. godine.

5. REZULTATI ISTRAŽIVANJA I RASPRAVA

Od 10 ispitanih odgojiteljica, 6 odgojiteljica je završilo dvije godine ranoga i predškolskoga odgoja (viša stručna sprema), a 4 odgojiteljice su završile 4 godine ranoga i predškolskoga odgoja (visoka stručna sprema). Od te 4 odgojiteljice, dvije odgojiteljice imaju napredovanje u zvanju – jedna je odgojiteljica savjetnica, a jedna odgojiteljica je odgojiteljica mentorica. Od 10 ispitanih odgojiteljica, dvije odgojiteljice rade u privatnom vrtiću, a 8 odgojiteljica trenutno radi u gradskom vrtiću. 5 odgojiteljica ima radno iskustvo 20 godina i više, a dok 4 odgojiteljice imaju 10 godina radnog iskustva. Samo jedna odgojiteljica ima radno iskustvo dvije godine.

Na prvo pitanje **provode li se projekti u dječjem vrtiću**, sve odgojiteljice (privatnog i gradskog vrtića) odgovorile su da provode projekte u svojim skupinama. Studentice 2. godine Diplomskoga studija ranoga i predškolskog odgoja, rekle su da su projekte provodile tek na 1. i 2. godini diplomskoga studija. Nijedna od njih nije provodila projekte prije 1. godine diplomskoga studija. Prvi projekt koje su provele bio je zajednički projekt u sklopu kolegija na fakultetu „Projektno učenje u dječjem vrtiću” na temu „Bonton u prometu”. Tim projektom aktivno su sudjelovale i smišljale aktivnosti. Također, studentice su provodile projekt u DV Krijesnica tijekom istog kolegija, a razne teme bile su zastupljene. Sve u dogovoru sa profesoricom, a za svaki daljnji susret studentice su se vodile dječjim zanimanjima za tu temu.

Studentica Jelaš (2015) provela je istraživanje za svoj diplomski rad u kojemu su sudjelovale 22 odgojiteljice iz 4 dječja vrtića u Osijeku. Sve odgojiteljice (22 odgojiteljice) su na pitanje: „Provodite li u svome radu projekte?”, odgovorile potvrdno. Ovime možemo vidjeti da su projekti zastupljeni. Odgojitelji su osobe koje prepoznaju djetetovu znatiželju, sposobnost te produbljuju djetetovo učenje.

Autorica Mlinarević (2009) provela je istraživanje o iskustvima odgojitelja u radu na projektima. Kao prednosti projektnog učenja, odgojiteljice su u području stručnih znanja navele: uporabu metodičkih znanja u praktičnom radu, kontinuirano i suradničko učenje, mogućnost nadogradnje znanja o postojećoj temi i više protoka informacija sa sustručnjacima izvan ustanove. Odgojiteljice su stekle sljedeća socijalna znanja, umijeća i vještine: više

povjerenja i sigurnosti u nastupu i neposrednom radu s djecom i roditeljima, veća samostalnost u radu, usuglašavanje vlastitih potreba i mogućnosti, veća osobna odgovornost, kompromisi, suradnja s drugim ustanovama u gradu i šire, tolerantnost u prihvaćanju različitosti, jačanje pozitivne slike o sebi i dr. Odgojiteljice ističu osobno zadovoljstvo kao bitan ishod projektnog učenja, a posebno su istaknule entuzijazam u radu, zanimljiviji način rada i pozitivna slika o sebi. Radom na projektu odgojiteljice su poboljšale svoj rad s djecom, naučile su biti samostalnije u radu te je djelotvornije bilo zadovoljavanje djetetovih potreba i interesa.

Nadalje, odgojiteljicama je postavljeno pitanje **koliko projekata godišnje provode odgojiteljice te koliko otprilike traju ti projekti**. Odgojiteljice djeci pomažu pribavljanjem raznih materijala, potiču ih na razmišljanje te snalaženje u dosad nepoznatim područjima. Odgojiteljice u privatnom vrtiću rekle su da imaju jedan projekt na razini cijelog vrtića u jednoj pedagoškoj godini te otprilike 1-2 projekta svako tromjesečje u svakoj od skupina. Odgojiteljice u gradskom vrtiću rekle su da u jednoj pedagoškoj godini provedu od 3-5 projekata. Sve odgojiteljice su rekle da projekti traju ovisno o interesima i zanimanju djece, u trajanju od 1-2 tjedna, mjesec dana pa sve do tri mjeseca. Sve odgojiteljice složile su se da je najbitniji dječji interes, da su vođene dječjom znatiželjom i samim zanimanjem djece za projekt.

Studentica Jelaš (2015) u svome istraživanju navodi da je 7 odgojiteljica reklo da projekte provode jednom tjedno, 13 odgojiteljica jednom mjesečno, a tek dvije odgojiteljice rekle su da provode projekte jednom godišnje. Na pitanje „Koliko najčešće traju projekti koje provodite?“ 9 odgojiteljica odgovorilo je da projekti koje provode traju 2-5 dana, 7 odgojiteljica projekti traju mjesec dana, a trima odgojiteljicama projekti traju 2-3 mjeseca. Uviđa se da nijedna odgojiteljica ne provodi projekt koji traje cijelu pedagošku godinu.

Zanimljiva je **raznolikost tema** u dječjim vrtićima, a pitalo se odgojiteljice o temama projekata koje su provodile. U privatnom vrtiću neke od teme projekata bile su: „U društvu moga roditelja“, „Čitaj mi“, „Superjunaci vs superheroji“, „Vrijednost ruku“, „PRECEDE“, „Moje zdravlje“, „Osjećaji“, „Boje oko nas“, „Promet“. U gradskom vrtiću neke od tema projekata bile su: „Plodovi zemlje“, „Kretanjem do zdravlja“, „Kukci“, „Proljetno buđenje“, „Naš planet“, „Brojevi i brojanje“, „Sličnosti-različitosti“, „Knjige naši prijatelji“, „Moja obitelj“, „Moj grad-Osijek“, „Magnetizam“, „Vrijeme“,

„Kemijski elementi"... Studentice su navele da je svaka od njih sudjelovala u zajedničkom projektu „Bonton u prometu", a neke od tema koje su odradile tijekom stručne prakse su: „Proljeće", „Svemir", „Matematika kroz igru", „Abeceda", „Želim biti uredan", „Voda", „Rastem i mijenjam se"...

U projektima provedenima u privatnom i gradskom vrtiću te u projektima koje su studentice provele, vidi se raznovrsnost te da su zastupljene razne teme.

Autorica Mlinarević (2009) prikazuje da dokumentacije odgojitelja osječkih dječjih vrtića pokazuju kako su najčešće teme realiziranih projekata bile: „Voda", „Vatra", „Geometrijska tijela", „Boje oko nas", „Običaji zavičaja", „Promet", „Knjiga", „Obitelj", „Štednja", „Zdravlje", „Svemir", „Prijateljstvo", „Moj grad", „Kuća", „Strah" i drugo. Odgovornost odgojitelja je da sazna što dijete zanima kako bi mogao podržati stjecanje novih znanja djeteta.

Tijekom projekta „Nikola Tesla" koji je započeo u Dječjem vrtiću Karlovac, odgojiteljica Ivasić (2006) navodi kako su iskoristili prirodnu dječju znatiželju, a djeca su sudjelovala u svim etapama projekta. Od odabira teme, prikupljanja podataka, istraživanja pa do bilježenja. Uz brojne aktivnosti zanimljive djeci, izradu slikovnice, priču o Nikoli Tesli, izletom, djeci su ovim projektom podigute i socijalne kompetencije. U ovaj projekt su uključeni i roditelji te se prikazuje dobra suradnja roditelja i odgojitelja. Možemo uvidjeti da se projektni način koji proizlazi iz dječje znatiželje, smatra najprimjerenijim načinom učenja djeteta predškolske dobi.

Što se tiče **najčešćih oblika komunikacije/suradnje s roditeljima tijekom projekta**, odgojiteljice u privatnom vrtiću navele su: prikupljanje materijala za projekt, individualne razgovore pri kojima se razmjenjuju mišljenja i iskustva, posjet roditelja skupini, pratnja roditelja pri odlasku na izlet ili bilo gdje izvan vrtića. Kao još jedan oblik komunikacije, istaknut je Dinamikom. Putem ove aplikacije roditelji imaju kontinuirani pristup odgojno-obrazovnom radu. Portal je to na koji odgojiteljice stavljaju sve obavijesti, obavještavaju što se tijekom tjedna radi te postavljaju fotografije. Roditelji i odgojiteljice samo imaju pristup uz svoju lozinku. Odgojiteljice su se složile kako najviše sudjeluju iste osobe te da su to najviše majke. Zanimljivo je da su to i uglavnom zaposlene osobe, a svatko se pronade u onome u čemu može pomoći.

U gradskom vrtiću, sve odgojiteljice navele su: prikupljanje materijala, gostovanje roditelja u skupini, pratnja roditelja na izlete i izvan vrtića, svakodnevni razgovor, obavještanje roditelja preko oglasne ploče. Tri odgojiteljice navele su radionice s roditeljima vezane za projekt i roditeljske sastanke koji mogu biti na temu određenog projekta. Dvije odgojiteljice rekle su da komuniciraju s roditeljima i putem viber grupe koju imaju. 6 odgojiteljica reklo je da najviše sudjeluje majke, a dvije odgojiteljice su rekle da podjednako sudjeluju i surađuju i majke i očevi. Češće su aktivni sudionici majke koje su npr. prijevodne slobodne ili se mogu dogovoriti da zamijene smjenu i da budu u vrtiću prijevodne. Posebno mi je zanimljiv oblik suradnje koji je navela odgojiteljica - putujuću bilježnicu. U tu bilježnicu roditelji su pisali svoja iskustva o događanjima u skupini i o svim aktivnostima koje su se provodile.

Studentice su tijekom projekta imale suradnju s roditeljima, a najčešće je to bilo prikupljanje materijala za projekt. 3 studentice su se izjasnile da nisu imale suradnju s roditeljima tijekom projekta. Jedna studentica izjavila je da smatra da ona kao studentica nije bitna roditeljima. Jednoj studentici su roditelji većinom pomogli pri nabavljanju materijala za projekte, zajedno s djecom su kod kuće istraživali o temi projekta, poneki su čak izradili nešto zajedno s djecom kod kuće vezano za temu te donijeli u vrtić. Studentica je tijekom projekta „Mali znanstvenici“ surađivala sa majkom jedne djevojčice koja radi na Poljoprivrednom fakultetu kao profesorica. Donijela im je u vrtić razni laboratorijski pribor za opremu centra. U kutićima za roditelje predstavili su što će raditi i što su dosad naučili te su i tako surađivali sa roditeljima. Studentice su većinom uspješno surađivale s roditeljima, a u nekim slučajevima suradnja je izostala.

Odgojiteljica savjetnica govori da roditelje informiraju o tome kada projekt započne, da se pojavio interes djece te zamole roditelje da se uključe prema svojim sposobnostima i mogućnostima. Roditelji se javljaju da bi djeci mogli doći u skupinu nešto pokazati, da bi mogli djecu odvesti na njihovo radno mjesto ili neki njihov interes koji se tiče njihovog hobija. Tako roditelji postaju aktivni sudionici tog projekta, a kad dolaze u grupu prezentiraju svoja znanja, vještine i sposobnosti koja se tiču teme. Individualni razgovori prema interesu roditelja ili prema potrebama odgojiteljica, uključivanja u kreativne grupe i u svakodnevne tematske aktivnosti. Roditelji često predlažu aktivnosti koje mogu odraditi i uključiti se u planove. Ističe da su roditelji partneri, a kada predlažu događanja – roditelji su predlagači aktivnosti i sudionici. To su dobri načini za poticanje svih roditelja na uključivanje i suradnju, a time se obogaćuju odnosi u odgojno-obrazovnoj skupini.

Autorica Vidović (1994) anketiranjem roditelja i odgojitelja je pokušala utvrditi koji su poželjni oblici suradnje za roditelje i odgojitelje. Mnogi oblici suradnje su još nedovoljno zastupljeni te se moglo pretpostaviti da će u budućnosti biti puno više oblika i načina suradnje nego što je tada bilo. Odgojitelji i roditelji su kao poželjne oblike suradnje naveli: grupne i individualne konzultacije, „otvorene dane“ za roditelje i roditeljske sastanke. Suradnja obitelji i dječjeg vrtića očituje se u obostranom informiranju koje se ostvaruje kroz svakodnevne individualne razgovore roditelja i odgojitelja. Stjecanje znanja potrebnih za odgoj djece odvija se većinom kroz roditeljske sastanke, pisane materijale i slično, a postojeća suradnja će biti bogatija prilikom zajedničkih izleta, proslava i sakupljačkih aktivnosti. Prema ovome istraživanju vidimo da su i prije više od 20 godina bili zastupljeni mnogi oblici suradnje, koji su i danas među najčešćim oblicima suradnje. Djetetu raste samopouzdanje, samopoštovanje i motivacija kada vidi kako su njegovi roditelji uključeni u njegovu svakodnevnu rutinu u koju je naravno uključen i odlazak u vrtić.

Autorice Hujala, Fonsén i Elo (2012) provele su kvalitativnu procjenu istraživanja provedenog u Finskoj. Pokazano je da odgojitelji i roditelji djece smatraju partnerstvo jednako važnim. Obje grupe razinu ovog odnosa procjenjuju kvalitetnom, a to također rezultati pokazuju. Sudjelovanjem roditelja u partnerstvu i suradnji, svi se obogaćuju te vrtić time postaje mjesto pozitivnog okruženja. Dijete će se bolje prilagoditi različitim okruženjima za učenje boljom suradnjom roditelja i odgojitelja.

Autorica Miljak (1995) u ispitivanju stavova odgojitelja o suradnji roditelja, zaključuje da se većina odgojitelja složila s tvrdnjom o potrebi dobre suradnje kako bi se razumjele i zadovoljile dječje potrebe. Odgojitelji navode da suradnju i pomoć vrtiću, roditelji najviše ostvaruju donošenjem neoblikovanog materijala. Kvalitetno okruženje u vrtiću može ovisiti o usklađivanju odnosa i zahtjeva između roditelja i odgojitelja. Suradnja pretpostavlja i izravno sudjelovanje roditelja u odgojnoj praksi. Roditelji i odgojitelji trebaju biti ravnopravni te zajednički stvarati bolji odnos.

Autorice Mlinarević i Tomas (2010) navode u svome istraživanju da su na pitanje o podršci u dječjem vrtiću, dobile odgovor da većina roditelja osobito podržava nove komunikacijske oblike roditeljskih sastanaka kroz radionički oblik rada i različite zajedničke aktivnosti roditelja, djece i odgojitelja (kreativne radionice, roštiljada, natjecanja, projektni

dan, ekološke aktivnosti, posjete i izleti). Rijetkost je da su svi sudionici odgojno-obrazovnog sustava zajedno, a ovo je vrlo važno za jačanje i razvijanje socijalnih vještina djece u zajedničkim aktivnostima s odraslima. Nekoliko roditelja iskazuje svoju prezaposlenost i neodlaske na individualne razgovore s odgojiteljicom, a predlažu više tematskih radionica. Kada bi bilo više tematskih radionice, možda bi se roditelji više pronašli u raznim temama te bi bio i bolji odaziv. Roditelju treba biti u interesu da zna kako se njegovo dijete razvija, ponajviše će u tome najbolje sudjelovati ako se zainteresira za suradnju i pomoć odgojiteljima u ostvarivanju svakodnevnih aktivnosti, a posebice projekta gdje je ponekad pomoć roditelja vrlo bitna.

Autorice Nenadić-Bilan i Zloković (2015) u istraživanju na uzorku od 350 roditelja djece predškolske dobi, ispitale su učestalost i oblike realizacije partnerstva između roditelja i odgojitelja. Rezultati su pokazali da je najčešći oblik suradnje individualni razgovor, a najrjeđi u obliku pismenog oblika i telefona. Prema ovome istraživanju vide se slični rezultati kao i kod istraživanja autorice Vidović (1994) koja je još tada pretpostavila da će u budućnosti biti puno više oblika suradnje. Zajednički cilj roditelja i odgojitelja je dobrobit djeteta. Stoga trebaju imati dobru suradnju kako bi se taj cilj ostvario.

Međutim, **kako poticati uključivanje roditelja u suradnju**, bitno je pitanje. Odgojiteljice u privatnom vrtiću rekle su da pokušaju individualnim razgovorom potaknuti roditelje na suradnju. Odgojiteljica je spomenila i pokušaj suradnje s roditeljima; na roditeljskom sastanku svi roditelji se slože za određenu suradnju i kada se razgovara o tome svi su za taj prijedlog. Međutim, kada treba doći do realizacije, suradnja nije bila onakva kakvom se očekivalo da će biti. Također, pokušali su uključiti roditelje preko djece, da djeca prenesu reakcije. Nekada je to čak i uspijevalo, ali u jako malo slučajeva.

Odgojiteljice u gradskim vrtićima, najviše potiču roditelje na suradnju individualnim razgovorom; ako mogu nešto donijeti, ako ne mogu nešto donijeti, uključe ih na način da dođu u skupinu i da sudjeluju u nekim aktivnostima, svi su uključeni na neki način. Većina odgojiteljica smatra da suradnja ovisi i o tome gdje roditelji rade te stoga koliko slobodnog vremena imaju... Jedna od odgojiteljica odgovorila je da pokušavaju roditelje na sve načine animirati, prvo grupno pa individualno. Najviše se roditelji uplaše pa im se sve objasni pobliže, a pogotovo ako znaju da određeni roditelj ima afiniteta prema toj tematici. Ako se roditelju pristupi individualno i ako roditelj vidi koliko drugi roditelji surađuju, možda će to potaknuti

samog roditelja na veću suradnju i sudjelovanje u skupini na način na koji mu najviše odgovara.

Zanimljiv način poticanja suradnje ispričala mi je odgojiteljica koja je rekla da na početku godine roditeljima daju upitnik u kojemu ih pitaju o mogućnosti njihovog sudjelovanja. U tom upitniku navedeni su različiti oblici sudjelovanja; recimo da mogu doći u vrtić ispričati priču, da mogu ići sa skupinom na izlete i u razne posjete, da mogu pozvati odgojiteljice i skupinu na svoje radno mjesto. Onda se roditelji u tom upitniku opredijele za ono što njima najbolje odgovara. Dogodi se da tijekom godine odgojiteljice pogledaju taj upitnik i onda znaju kojeg roditelja za što mogu naknadno pitati. Roditelji sudjeluju prema svojim mogućnostima. Nisu svi roditelji u jednakim mogućnostima niti svi imaju istu želju da sudjeluju. Uvijek pronađu adekvatan oblik suradnje koji odgovara nekom roditelju. Ako ne sudjeluju, na to ih nitko ne prisiljava.

Odgojiteljica Poljak (2014) navodi primjere kvalitetnih oblika suradnje s roditeljima, a isto to drugi odgojitelji mogu poduzeti za uspješniju suradnju. Odgojiteljica i njene kolegice provodile su različite vrste anketa kako bi uvijek imale povratne informacije roditelja. Zatim, roditeljima je ponuđena mogućnost sudjelovanja u različitim aktivnostima prema vlastitom izboru. Roditelji su imali uvid u planirane aktivnosti pa bi stoga odabrali one aktivnosti koje su im se uklapale u raspored i koje su im bile zanimljive. Razne tematske radionice na kojima se svatko može pronaći, brojni izleti koji su prilika za bolje povezivanje roditelja i odgojitelja i izvan svakodnevnog okruženja odgojno-obrazovne ustanove. Roditelji su izrazili želju za sudjelovanjem u vrtićkim aktivnostima predstavljajući svoja zanimanja. Aktivnosti su ponekad bile organizirane u skupini, a ponekad na radnom mjestu roditelja. Kvalitetna suradnja je otvorena i iskrena interakcija, uvažavanje, ravnopravnost, podrška te razumijevanje. Uspješna obostrana komunikacija važan je preduvjet za uspješan rast, razvoj i odgoj djeteta.

Na pitanje, **koja je razlika između suradnje i partnerstva**, malo teže je bilo odgojiteljicama odgovoriti na ovo pitanje. Pitanje je ovo koje je zbunjivalo odgojiteljice. Tri odgojiteljice su rekle da nema razlike između suradnje i partnerstva. Smatraju da su roditelji i odgojitelji jednaki te da nije odgojitelj taj koji je iznad roditelja.

Odgojiteljice privatnog vrtića poistovjetile su suradnju i partnerstvo, a složile su se s time da suradnja ne može bez partnerstva, a ni partnerstvo bez suradnje.

Odgojiteljice u gradskim vrtićima najčešće su odgovorile: ako ćete s nekime surađivati, morate biti i partneri kako bi suradnja bila uspješna; stavljam znak jednakosti; ne postoji hijerarhija, jednaki smo, roditelji su uključeni u aktivnosti i u sve što nama treba vezano za djecu. Dosta odgojiteljica je zbunjivalo ovo pitanje te nisu bile sigurne koja je razlika.

Odgojiteljica mentorica odgovorila je da su u partnerstvu roditelj i odgojitelj ravnopravni, a da je u suradnji odgojitelj taj koji potiče na suradnju. Smatra da još nisu na razini da su im roditelji skroz partneri jer misli da nemaju ni toliko vremena ni interesa da na taj način budu partneri. Druga odgojiteljica smatra da je partnerstvo za dvije do tri stepenice jače od suradnje. Suradnja je osnova da bi se dalje gradilo partnerstvo. Ako nema početne suradnje, ako nemaju dobar odnos i komunikaciju s roditeljima, neće doći ni do izgradnje partnerstva, a to je još jedna prisnija veza u smislu komuniciranja s roditeljima. Prvo treba graditi dobru suradnju da bi to preraslo u partnerstvo, još veće povjerenje, sudjelovanje i uključivanje u različite aktivnosti.

Odgojiteljica savjetnica smatra da je partnerstvo jedan napredniji oblik suradnje i da je u partnerstvu specifično da su roditelji aktivni sudionici. Nisu samo oni koji primaju informacije nego i predlažu aktivnosti, aktivno konstruiraju kurikulum i samim time kao partneri zajednički oblikuju odgojno-obrazovni proces.

Studentica Merčep (2016) u svome istraživanju je istraživala znaju li odgojitelji razliku pojmova suradnje i partnerstva. 37% odgojitelja suradnju i partnerstvo označili su kao dva pojma koji se razlikuju. Suradnju su definirali kao niži stupanj partnerstva u kojem roditelji i odgojitelji razmjenjuju informacije, obostrano komuniciraju i dogovore na formalnijoj razini. Partnerstvo su definirali kao viši oblik suradnje u kojem su roditelji i odgojitelj ravnopravni partneri te kao takvi zajednički planiraju ciljeve, aktivnosti te jednako sudjeluju u odgojno-obrazovnom procesu. 31% odgojiteljica označilo je pojmove suradnja i partnerstvo kao dva slična pojma koja se nadopunjuju jedno na drugo. Partnerstvo i suradnju su definirali kao međusobno povjerenje, komunikaciju, toleranciju te sudjelovanje u aktivnostima zajedno sa djecom. Ostalih 32% odgojiteljica tvrdi da su pojmovi suradnja isti pojmovi koji se ne razlikuju, da su suradnja i partnerstvo odnos između dviju strana te da su bitni za dobrobit djeteta u skupini. Temeljem ovoga istraživanja, vidi se da su odgojiteljice dobro definirale i suradnju i partnerstvo te da znaju razliku između ta dva pojma. Međutim, još uvijek neke odgojiteljice to poistovjećuju i ne vide razliku između suradnje i partnerstva.

Zatim, kako bi se saznalo mišljenje studentica, postavljeno im je pitanje **smatraju li da suradnja s roditeljima upotpunjuje svakodnevni rad u dječjem vrtiću te ako smatraju, trebaju obrazložiti**. Svih 10 studentica odgovorilo je potvrdno na ovo pitanje. Neki od odgovora bili su: Da, jer su na taj način upoznati s tim o čemu njihova djeca uče, mogu pomoći sudjelovanjem i na taj način olakšati međusobni odnos i komunikaciju djelatnika vrtića, roditelja te same djece; usklađenost odgojnog djelovanja iz roditeljskoga doma s vrtićkim odgojno – obrazovnim radom kao i primjerena obostrana komunikacija bitni su preduvjeti za skladan razvoj i uspješan odgoj djeteta...

Jedna od studentica smatra da osobito suradnja s roditeljima upotpunjuje svakodnevni rad u dječjem vrtiću upravo zato što roditelji znaju dječje interese i potrebe. Zanimljivi su joj i drugi oblici suradnje, suradnja na drugim područjima, npr. pratnja, izleti, organizacija igara na otvorenom, druženje s roditeljima. U suradnji s roditeljima, odgojitelji mogu postići puno više te ostvariti kvalitetniji rad. Isto tako, svi roditelji bi se trebali uključivati jednako, kako se ne bi pojavio problem da su uvijek isti roditelji uključeni u razne oblike suradnje s dječjem vrtićem. Studentice shvaćaju važnost uključivanja roditelja u odgojno-obrazovnu ustanovu te da je važno izmjenjivati informacije o djetetu, davati prijedloge i sugestije jedni drugima te informirati o interesima djece.

Ograničenja ispitivanja i primjene rezultata ponajviše se odnose na nemogućnost generaliziranja dobivenih podataka. Uz odgovore odgojiteljica, utvrđeno je da sve odgojiteljice provode projekte, a uz to moglo se uvidjeti da ne mogu tvrditi da provode projekte, ako u godišnjem izvješću stoji suprotno. Doprinos je i da se uvidi razina suradnje roditelja i odgojitelja na projektima u dječjim vrtićima te da se više o toj tematici provodi istraživanja. Rezultati bi bili pouzdaniji da se uzeo veći uzorak istraživanja; da se npr. usporedilo više gradskih vrtića s vrtićima na ruralnom prostoru; da su se npr. usporedili svi gradski dječji vrtići i svi privatni dječji vrtići u Republici Hrvatskoj.

Studentice bi trebale provoditi projekte tijekom stručne prakse, ali ne tek na diplomskom studiju, nego od samoga početka formalnog obrazovanja. Odgojiteljice mentorice bi trebale poticati studentice kako bi stjecale iskustva u suradnji u projektima. Sve to je za cilj kako bi iskusile ono što će ih dočekati u vlastitome radu kada postanu odgojiteljice. Postoje slučajevi u kojima su odgojiteljice kojima studentice dolaze na praksu u strahu kako će one što napraviti, kako će osmisliti aktivnosti te koliko će pratiti dječju

znatiželju za određenom temom. Možda upravo iz tog razloga odgojiteljice ne daju preveliku slobodu studenticama na stručnoj praksi u njihovoj skupini. Važno je poticati razne oblike suradnje roditelja i odgojitelja, održavati zdrave veze te osnaživati svakodnevno tu vezu. Razgovor odgojitelja i roditelja treba biti oblik suradnje koji je utemeljen na međusobnom poštovanju, povjerenju te uvažavanju.

Kako bi se više poticalo roditelje na suradnju tijekom projektnih aktivnosti i općenito, bilo bi dobro na početku pedagoške godine napraviti anketu u kojoj će se roditelji izjasniti na koji način žele sudjelovati i surađivati, područja kojima su skloniji, kakve oblike i načine komunikacije bi željeli. Pri tome bi poželjno bilo da su iskreni pri ispunjavanju ankete te da žele surađivati kroz razne oblike. Stručna usavršavanja odgojitelja o poticanju suradnje s roditeljima kroz projekte, svakako bi doprinijela suradnji. Podatci ovoga istraživanja mogli bi doprinijeti idućim generacijama pošto ovakvo istraživanje u potpunosti nije još provedeno.

6. ZAKLJUČAK

Dječji vrtić treba podupirati razvoj suradnje te treba poticati sve sudionike na suradnju. Kako općenito, ali tako i posebice tijekom projekta. Uloga odgojitelja zahtijeva sve veću stručnost. Uz rad s djecom, odgojitelj treba biti spreman na rad s roditeljima. Treba biti spreman prihvatiti roditelja kao ravnopravnog partnera te dokazati to svojim postupcima, pružati mu informacije, davati savjete, usmjeravati te biti tu za roditelja kada zatreba (Čeko Jurišić, Miočić, Valjan-Vukić, 2011). Više osoba, a to znači i više iskustava, više različitih mišljenja i zaključno bolji doprinos suradnji.

Odgojitelj koji je kompetentan, gradit će dobre suradničke odnose te osmisliti pristup roditeljima koji će i jednima i drugima odgovarati. Trebaju se međusobno poštivati, biti otvoreni jedni prema drugima, dijeliti informacije, a izbjegavati negativna mišljenja i predrasude koje imaju. Suradnjom i partnerskim odnosom oni dijele znanja i iskustva koja imaju, uče jedni od drugih, a time utječu i na kvalitetu suradnje i komunikacije. Djeca uče od odraslih, oponašaju ih te pokušavaju biti kao odrasli. Stoga je posebno važno kakav odnos će vidjeti dijete između njemu dviju bitnih osoba – roditelja i odgojitelja.

Ovim istraživanjem utvrđeno je da odgojiteljice provode projekte i da su zastupljene razne teme poput: „Plodovi zemlje“, „Kretanjem do zdravlja“, „Kukci“, „Proljetno buđenje“, „Naš planet“, „Brojevi i brojanje“, „Sličnosti-različitosti“, „Knjige naši prijatelji“, „Moja obitelj“, „Magnetizam“, „Čitaj mi“, „Superjunaci vs superheroji“, „Vrijednost ruku“, „Osjećaji“, „Boje oko nas“, „Promet“... Vidljivo je da roditelji i odgojitelji surađuju.

Najčešći oblici suradnje u projektnim aktivnostima su: prikupljanje materijala, gostovanje roditelja u skupini, pratnja roditelja na izlete i izvan vrtića te svakodnevni razgovor. U slučajevima kada roditelj ne želi suradnju ili nema vremena, rezultati istraživanja pokazali su kako je potrebno jačati kompetencije za poticanje suradnje, kako bi odgojitelji kao profesionalci pronašli primjerene oblike suradnje i poticali roditelje na uključivanje u rad vrtića. Surađivati u projektima roditelji mogu kroz radionice, tematske sastanke, prikupljanje materijala, dolazak u skupinu, odlazak na zajedničke izlete te izradu sredstava vezanih za temu projekta.

7. LITERATURA

1. Cohen, L., Manion, L., Morrison, K. (2001). *Metode istraživanja u obrazovanju*. Zagreb: Naklada Slap.
2. Čeko Jurišić, S., Miočić, M., Valjan-Vukić, V. (2011). Razvijanje kulture predškolske ustanove zajedničkim djelovanjem roditelja i odgojitelja. *Magistra Iadertina*, 6 (6), 83-98.
3. Dowling, M. (2006). The learning environment: creating a learning environment indoors and outdoors. U: Bruce, T. (ur.), *Early Childhood – a guide for students* (str. 60-65). London, UK: Sage Publication Ltd.
4. Hansen, K.A., Kaufmann, R.K., Walsh, K.B. (2006). *Kurikulum za vrtiće razvojno-primjereni program za djecu od 3 do 6 godina*. Zagreb: Pučko otvoreno učilište Korak po Korak.
5. Hujala, E., Eskelien, M. (2013). Partnerstvo roditelja i odgajatelja u finskim vrtićima. *Djeca u Europi*, 5 (9), 10-11.
6. Ivasić, B. (2007). Projekt Nikola Tesla. *Dijete, vrtić, obitelj*, 13(47), 19-22.
7. Jelaš, I. (2016). *Diplomski rad „Ekološki projekti u dječjem vrtiću“*. Osijek.
8. Jurčević-Lozančić, A. (2005). *Izazovi odrastanja – predškolsko dijete u okruženju suvremene obitelji i vrtića*. Petrinja: Visoka učiteljska škola.
9. Jurčević-Lozančić, A. (2011). Socijalne kompetencije i rani odgoj. U: D. Maleš (ur.), *Nove paradigme ranoga odgoja* (str. 153-176). Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zavod za pedagogiju.
10. Ljubetić, M. (2014). *Od suradnje do partnerstva obitelji, odgojno-obrazovne ustanove i zajednice*. Zagreb: Element.
11. Ljubetić, M. (2011). *Partnerstvo obitelji, vrtića i škole: vježbe, zadatci, primjeri*. Zagreb: Školska knjiga.
12. Merčep, T. (2016). *Završni rad „Mišljenja odgojitelja i roditelja o partnerskim odnosima u dječjem vrtiću“*. Osijek.
13. Milanović, M. i sur. (2014). *Pomozimo im rasti*. Zagreb: Golden marketing - Tehnička knjiga.
14. Miljak, A. (1995). Mjesto i uloga roditelja u (suvremenoj) humanističkoj koncepciji predškolskog odgoja. *Društvena istraživanja*, 4/5 (18/19), 601-612.
15. Miljak, A. (2009). *Življenje djece u vrtiću: novi pristupi u shvaćanju, istraživanju i organiziranju odgojno-obrazovnog procesa u dječjim vrtićima*. Zagreb: SM Naklada.

16. Mlinarević, V. (2009). Iskustva odgojitelja u radu na projektima. U: N. Babić, Z. Redžep Borak (ur.), *Dječji vrtić – mjesto učenja djece i odraslih* (str. 31-37). Osijek: Centar za predškolski odgoj.
17. Mlinarević, V., Tomas, S. (2010). Partnerstvo roditelja i odgojitelja-čimbenik razvoja socijalne kompetencije djeteta. *Magistra Iadertina*, 5 (5), 143-158.
18. Munjiza E., Peko A., Sablić, M. (2007). *Projektno učenje*. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera, Učiteljski fakultet.
19. Mužić, V. (1999). *Uvod u metodologiju istraživanja odgoja i obrazovanja*. Zagreb: Educa.
20. Nenadić-Bilan D., Zloković, J. (2016). Učestalost i oblici partnerstva između roditelja i odgojitelja. *Magistra Iadertina*, 10 (1), 65-78.
21. Petani, R. (2011). Odnos roditelj-dijete. U: D. Maleš (ur.), *Nove paradigme ranoga odgoja* (str. 97-124). Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zavod za pedagogiju.
22. Petrović – Sočo, B. (1995). Ispitivanje stavova roditelja o suradnji s dječjim vrtićem. *Društvena istraživanja*, 4 (4-5), 613 – 625.
23. Petrović-Sočo, B. (2007). *Kontekst ustanove za rani odgoj i obrazovanje-holistički pristup*. Zagreb: Mali profesor.
24. Poljak, A. (2014). Primjeri kvalitetnih oblika suradnje s roditeljima. *Dijete, vrtić, obitelj*, 20(76), 12-14.
25. Republika Hrvatska (2014). *Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje*. Pribavljeno 12. 5. 2018. s <http://www.azoo.hr/images/strucni2015/Nacionalni-kurikulum-za-rani-i-predskolski-odgoj-i-obrazovanje.pdf>
26. Slunjski, E. (2001). *Integrirani predškolski kurikulum - rad djece na projektima*. Zagreb: Mali profesor.
27. Slunjski, E. (2012). *Tragovima dječjih stopa*. Zagreb: Profil.
28. Stričević, I. (2011). Jačanje roditeljskih kompetencija kroz programe obrazovanja roditelja. U: D. Maleš (ur.), *Nove paradigme ranoga odgoja* (str. 125-152). Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zavod za pedagogiju.
29. Vidović, V. (1994). Poželjni oblici suradnje roditelja i dječjeg vrtića. *Život i škola*, 43(5), 411-417.

8. PRILOZI

Prilog 1. *Protokol intervjuja s budućim odgojiteljicama*

1. Jesi li odrađivala praksu u privatnom ili gradskom vrtiću od prve do pete godine fakulteta?
2. Od prve do pete godine na praksi, jesi li provodila projekte?
3. Koliko projekata si provela tijekom prakse od prve do pete godine fakulteta?
4. Koje teme projekata si odradila?
5. Jesi li sama odabrala temu za projekt?
6. Jesi li uključila roditelje ili predviđela uključivanje roditelja?
7. Ako jesi, koji oblici suradnje su bili?
8. Znaš li je li se tvoj projekt nastavio i nakon što je završio?
9. Tko je pribavljao materijal za tvoj projekte?
10. Smatraš li da suradnja s roditeljima upotpunjuje svakodnevni rad u dječjem vrtiću? Ako da, zašto?

Prilog 2. *Protokol intervjua s odgojiteljicama*

Spol:

Dob:

Stručna sprema:

Godina staža:

1. Provodite li projekte u Vašoj skupini u dječjem vrtiću?
2. Koliko projekata godišnje provodite te koliko otprilike traju ti projekti?
3. Koje su teme projekata koje ste radili?
4. Koji su najčešći oblici komunikacije/suradnje s roditeljima tijekom projekta?
5. Jesu li više majke/očevi, zaposleni/nezaposleni surađivali u projektima?
6. Kako potičete uključivanje roditelja u suradnju?
7. Znete li razliku između suradnje i partnerstva?